

JOSEF KAJETÁN TYL

TVRDOHLAVÁ ŽENA

OSOBY

ZLATOHLAV, leckdy nazván Rybrcoul, kníže duchů krkonošských

ČERNOBEJL skalní duchové

POLEDNÍK skalní duchové

MATINOHA skalní duchové

JOHANES PĚNKAVA, školní pomocník

JAHELKOVÁ, pachtýřka na panském mlejně

TEREZKA, její dcera

MADLENKA, děvečka

ANIČKA, děvečka

KUBA, pacholek

HRDOPYŠKA, majitel panství pod horami krkonošskými

VYDRĪDUŠKA, jeho správce

KOHOUTEK, konšel

LOUKOTA, rychtář

EZECHIEL, chudý žid

NOZEJČEK, toulavý šlejř

VAŠEK, vesnický pacholík

STÁREK

MLÁDEK

VÁRA, nádeník

NOŽIČKA, podruh

LID

JEDNÁNÍ PRVNÍ

Romantické, skalnaté údolí v Krkonoších, tak řečena Zlatohlavová zahrada. Nazad vrchol Sněžovky, lesknoucí se v ranních červánkách. Po skaliskách (růžové) keře rozmanitých květin. – Jitro; pomalu se rozednívá.

Výstup první

ZLATOHLAV, mladická postava rusých vlasů, v bílém rouchu, zeleném pasu, sedí vpředu pod kvetoucím keřem. MATINOHA, ČERNOBEJL, POLEDNÍK a několik jiných duchů po skalínách u keřů.

ZLATOHLAV (*vzchopí se*). Vzhůru, hoši! Dost toho dřímání! Slyšte hlasu pána svého!

DUCHOVÉ (*vyskočí a spěchají dolů*). Co velí pán? Co káže mocný Zlatohlav?

ZLATOHLAV. Napadlo mi, abych zase jednou hory opustil a do nízkého údolí se podíval. Chystejte se býti mi po ruce, kdyby bylo potřeba.

MATINOHA. O to neměj starosti! Spíšej si jenom něco veselého, aby přišlo tvoje jméno zase ku slávě.

ZLATOHLAV. Však oni lidé na ně ještě nezapomněli, třeba mě světské mudrcství z paměti jejich tlačilo. Ale co se týká veselosti, to vám nemohu nic přislíbit. Onoť je arci tuto chvíli velikého kvasu na zemi, že by mohla z něho veselost vyběhnout, kdyby se našly ruce, kteréž by uměly kvasem šťastně zamíchat; ale takové ruce nerodí se každé století.

MATINOHA. Aj, toť by bylo tedy dobře, kdybys ty, pane, do toho někde šťouchnul, aby se to hnulo kupředu.

ZLATOHLAV. Co ti, cvrčku, napadá? Svět se hýbe a běží dechem Pána od věčnosti; my červíkové nemůžeme dělat nic jiného, leda okolo díla obcházet a písek s cesty zamítat. Ale co mohu, to učiním. Já miloval odjakživa lidské plemeno; ono je símě ducha věčného, a kdyby si vespolek rozumělo, mělo by také říši jeho na zemi. Podívám se tedy zase mezi ně, a bude-li se někde hodný chlapík honit za štěstím, pomohu mu je polapit.

MATINOHA. Ale šelmovi musíš vytřepat; sice přijdeš o pověst.

ZLATOHLAV. Aj, v tobě sedí pokušitel zašitý! Ale aby tě nadarmo nelechtal, učiním ti po vůli!

DUCHOVÉ. Hahaha! Sláva knížeti krkonošskému!

ZLATOHLAV. Nežli se ale vypravíme na cestu, zastřete mou zahradu hustou mlhou, aby do ní lidská noha nepáchla. Zrakům této země musí být mezník postaven – aby něco nespátřily z čeho by osleply. (*Zmizí mezi skalami, ostatní duchové za ním*)

(Hudba – Silná mlha naplní údolí)

Výstup druhý

PĚNKAVA, VAŠEK, vesnický pacholík, za ním, nesa ranec.

PĚNKAVA (*v myšlénkách*). Mám nebo nemám? – Srdce je tady ukováno růžovým řetězem – to jest: tak dalece růžovým, že je plný bodlavého trní; ale rozum bere do ruky karabáč a volá: „Hejdy odtud, pane Johanes!“ – Mám nebo nemám? – Počkej, zeptám se jistého orakulum. (*Počítá na knoflíkách u kabátu*) Mám, nemám, mám, nemám – mám! Sbohem tedy, sladká Terezo!

VAŠEK. Jakpak? nepůjdeme dál? Já bych rád zas brzo domů, abych nezmeškal poledne. Dnes vaří máma škubánky s prachandou.

PĚNKAVA. Škubánky? O to blahoslavenství! Já vařím také něco podobného – ale ve všech žilách. Hod' tedy ranec na zem – tady mě už nikdo neuvidí, že se stěhuju – a tu máš dřavý dvougrošák od cesty; dej si ho na pentličku a nos na památku nešťastného člověka.

VAŠEK. Naděl Pán Bůh! Já si koupím raději perníku, až bude pout'! (*Odběhne*)

(Mlha se zatím zase zvedla; krajina je změněna; hory viděti opodál)

PĚNKAVA. Kam teď?! – Nebylo by lépe, abych stál tamhle na vrcholi, kde káně tancujou – a po hlavě se pustil dolů po skalách? Tak by bylo po všem! – Že pak jsem musel právě tebe na mé tiché pouti života potkat! Dost daleko zalezl jsem z hlučného světa – a padl jsem do pasti! I to' bych tedy klel – až by se nebožtík Librcoun probudil!

Výstup třetí

ZLATOHLAV jako mlynářský chasník. Předešlý

ZLATOHLAV. Nesmějte se Zlatohlavu, krajane, aby vám nevyvedl kousek, že by vám smání v hrdle zmrzlo.

PĚNKAVA. Přisám bůh, já bych si přál, aby se vrátily časy, kde kníže Krkonošů ještě Zlatohlavem sloul a ze své zahrady mezi smrtelníky přicházel. Zanesl bych k němu velikou supliku.

ZLATOHLAV. To záleží jenom na vás, paňátko! Kdo věří, tomu bývá spomožino.

PĚNKAVA. A třeba se měla kopa divů narodit – není-li pravda?

ZLATOHLAV. Myslíte, že už divy zahynuly?

PĚNKAVA. Aj, kdožpak by to myslil – zvláště u nás. V Čechách se staly nedávno ty nejdívnější divy. Povstalo světlo a praskly dvěstěleté okovy! – Ano, dějou se divy napořád; neboť jsou lidé, že si oči zandávají, aby jim do nich světlo nepřišlo; jsou lidé, že by ruku olízali, která je bičuje. To jsou divy devatenáctého století!

ZLATOHLAV. Ale nepřírozené! Proč by se nemohl dít mnohem přirozenější, aby vám duch pomoc poskytl? A kdož ví, co by se stalo, kdybyste si Zlatohlavu o své nešťastné lásce postesknul.

PĚNKAVA. Cože povídáte, krajane? Kdo vám vyžvatlal –?

ZLATOHLAV. Já vystrčím jen malík do povětří, a vím už, co se děje na straně, odkud vítr fouká. Ostatně nemůže mlynářka vědět, že máte holku rád, když hubou neklapnete.

PĚNKAVA. Člověče, kdo jste? Kdybych se nebál, že mi dáte pohlavek, řekl bych, že jste slavné paměti Sedlnický v mlynářské kazajce – nebo nějaký špicl facírem.

ZLATOHLAV. Nechte mrtvé spát, ať se neprobudějí. Já nechť jsem kdo jsem – s vámi to dobře myslím; a protože hejdy nazpátek! Zapněte kabát, otevřte usta a promluvte s mlynářkou; bude-li mít v kotrbě otruby – našinec je vymete!

PĚNKAVA. Můj havrane na poušti – vy byste chtěl a mohl? Kdo jste? Já dostávám strachy.

ZLATOHLAV. Ty máte už dávno, panáčku, sice byste nebyl na outěku.

PĚNKAVA. Ale prosím vás, holubice s bílou ratolestí, – já ubohý školní pomocník –

ZLATOHLAV. Dost hanba, že si neumíte pomoci. Ranec na záda a zpátky do vsi! Já počkám v hospodě a vy poplavete do mlejna.

PĚNKAVA. Kdo ví, jestli se dostanu do mlejnice –

ZLATOHLAV. To byste byl čistý milovník! Nepůjde-li to dveřmi, musí to jít oknem nebo vikýřem; a když to nepůjde po nohách ani po rukách, tedy vás tam donesu v násypce. (*Odejde s ním*)

PROMĚNA

Sednice ve mlejně

Výstup čtvrtý

MADLENKA, hned nato TEREZKA

MADLENKA (*prostředními dveřmi*). Panno Terezko! Kdepak je ta křepelka? (*K pobočným dveřím*) Panno Terezko, honem z klece ven!

TEREZKA (*vyjde*). Copak chceš? Já musím došít košili.

MADLENKA (*zpívajíc*).

Košiličku, košili,

abychme ji propili –

Nechte košile! Nežli budete mít po třetí ohlášce, ušijete si ještě půl mandele košil – třeba si prsty rozpíchala. Ted je tady jiná košile! Venku stojí pan Johanes!

TEREZKA. Panebože!

MADLENKA. I nelekejte se! Kočka není doma, myši mají posvícení. Panímáma šla k jeteli. Já se vadím právě s naším roztomilým práškem – tu jde pan Johanes okolo mlejnice, pozdravuje mě, já děkuju; za chvíli jde zas nazpátek a kouká po oknách jako kuna po holubníku. Já věděla hned, jakou holubičku hledá, a srdce mi pukalo lítostí. – „Copak byste rád, pane Johanes?“ – „Nemohl bych mluvit s pannou Terezkou?“ – „I pročpak ne; člověk má kus křesťanské outrpnosti, i když mi dáte dobré slovo –“ „I třeba deset!“ – a tu chvíli byl za mnou na schodech.

TEREZKA. Copak chce?

MADLENKA. Co chce! Sníst vás nechce, ani kousnout. Co chtívá hoch u hezkého děvčete!

TEREZKA. Ale ty nepozorná! Jestli se to doví panímáma!

MADLENKA. Nebude tak veliké neštěstí, třeba trochu hučela. A vždyť je to věc proti božimu přikázání, co se u nás děje! Mužský nesmí o mlejn ani zavadit, a kdyby stará mohla, dala by okolo nás dělat mříž tak vysokou, aby k nám ani pták nedolít – když je sameček. Ale co to žvatlám – a žebráček stojí s mošnou za dveřmi. (*Otvírá*) Pojd'te, pane Johanes, ale dejte pozor, abyste nebrknul; on tam sedá kocour. (*Pustí Pěnkavu, pak odejde*)

Výstup pátý

PĚNKAVA. Předešlá

PĚNKAVA. Nehněvejte se, panno Terezko – že jsem se opovážil; ale srdce – to bezbožné, odbojné, buřické srdce mi nedá už pokoje. Ach, Terezko! Já bych ukryl svou bolest rád do maškary žertu, ale ono pod ní krvácí a žene mě k vám pro hojící balšám.

TEREZKA. Milý Jene, já se vás tak lekla –

PĚNKAVA. Ach to je špatné znamení pro pacienta, když se doktor lekne! (*Vezme ji za ruku*) Terezko, já bych se nebyl osmělil až sem za vámi – vždyť víte, že jsem tady ještě nebyl.

Výstup šestý

JAHELKOVÁ. Předešlí

JAHELKOVÁ (*mezi dveřmi*). I ty bídný větrníku! Jaké je to hospodářství! Proto mě svrbělo pravé oko, když jsem vycházela z domu! Co tu, člověče, děláte?

PĚNKAVA. Vinšuju šťastné poledne, vzácná paní mlynářko!

JAHELKOVÁ. Jak sem, člověče, přicházíte? (*Běží ke dveřím*) He! Madlo! Anče! Stárku, mládku!

TEREZKA. Panímámo, co děláte?

JAHELKOVÁ. Budeš držet hubu?

Výstup sedmý

MADLENKA, za ní ANIČKA, pak STÁREK, posléz MLÁDEK. Předešli

MADLENKA. Copak se tu mele? (*Zhlídne mlynářku*) Ah, to je pěkná koleda! Stará kvočna je doma. To musela zrovna komínem přiletět.

JAHELKOVÁ. Kdo sem pustil toho mladého člověka?

ANIČKA. Já ne!

STÁREK. Já ho ani neviděl.

MLÁDEK. Já jak by smet.

JAHELKOVÁ (*rozjede se na Madlenku*). Tedys to byla –

MADLENKA. Ano – já.

JAHELKOVÁ. I ty bídný větrníku! (*K ostatním*) Jděte po své práci – aby do vás!

(Chasa odejde)

PĚNKAVA. Nehněvejte se, vzácná paní mlynářko, – a nechte si jako moudrá žena povědít –

JAHELKOVÁ. Kdo vám řekl, že jsem moudrá?

MADLENKA. Takovou lež bych netrpěla.

JAHELKOVÁ. Chceš, abych ti ji přejela? – Proč jsi toho člověka sem pouštěla? Nevíš, co je moje poručení?

MADLENKA. Jakého člověka? To je pan Johanes ze školy.

JAHELKOVÁ. A co z toho?

MADLENKA. Já myslila, že si jde pro sobotáles.

JAHELKOVÁ. A k tomu jsi musila vyčíhat chvíli, sotva jsem paty z domu vytáhla? Já ti dám sobotáles! Štěstí, že jsem něco zapoměla a zahradou se vrátila – teď vím, na koho se můžu spolehnout. Všechny vás vyženu.

MADLENKA. Mne taky?

JAHELKOVÁ. Ty abysi už byla za mezí!

MADLENKA. Tak? To mám tedy za mou upřímnost? O, jen vyhánějte! Řádná holka tady beztoho nevydrží. Aby tu člověk byl jako na zakleném zámku! I to by se mi chtělo. Mužská tvář, aby byla na obstání, nesmí se tu ani okázat. Stárek je hrbatý, mládek pajdavý; chasník musí mít nejmíň pět křížků na zádech, má-li tady kousek chleba dostat.

JAHELKOVÁ. I ty bídny –

MADLENKA. – větrníku! To už známe! Ale když mám táhnout, tedy si musím odlehčit, abych toho tolik neodnášela. Vy myslíte, že se nechá děvče zavřít jako dvacetník, až zarezovají? To si nabere! Co má být, to má být a všechno na světě chce ke svému. Vy jste pannu Terezku dost pilně hlídala – ale ona našla přece, co potřebovala. (*Okáže na Pěnkavu*)

JAHELKOVÁ. Jaké jsou to řeči?

PĚNKAVA. Dovolte, vzácná paní mlynářko, abych vám na ně krátce posvítíl. Vy máte spanilou dcerušku – a já ji miluju.

JAHELKOVÁ. I ty bídny větrníku! Co to slyším?

MADLENKA. (*mne si ruce*) Jen dále do té noty!

PĚNKAVA. A jestli mě blahé zdání neklame – tedy mě vaše spanilá dceruška také miluje.

JAHELKOVÁ. Človče! Já vás – já vás uškrtím! Holka – nešťastné dítě? Co to ten člověk klábosí? Miluješ ho? Je to pravda?

TEREZKA. Ach, nehněvejte se, panímámo, – já za to nemůžu.

MADLENKA. To přichází samo sebou – jako neštovice.

JAHELKOVÁ. Ale světice boží! – (*mezi hněvem a směšnou rozpačitostí*) mám-li pak hlavu nebo nemám? Jakpak by to bylo možná? Holka – Človče, jak jste se mohl opovážit?

PĚNKAVA. Láska se neptá, smí-li nebo ne; ta přiletí jako vítr, člověk neví odkud. Já se jí dost bránil; ale s pannou Terezkou stáli tuze silní bojovníci – celé pluky milostnosti – i byl jsem poražen. Chtěl jsem prchnout –

TEREZKA. Prchnout?

MADLENKA. Nebojte se; on nehne ani kramflekem.

PĚNKAVA. Ale nemohl jsem z místa. I dodal jsem si tedy smělosti, a chci vědět, co mám alespoň pro budoucnost očekávat – kdyby se v přítomnosti naděje mé nevyplnily.

JAHELKOVÁ. Človče, jste opilý – nebo mě máte za blázna?

PĚNKAVA. Terezko, drahá dívko, – je-li jen desátý díl toho pravda, co jsem kdy ve tvých sladkých slibech našel: přilož prosby svoje k mým, abych věděl, můžu-li za cíl svého snažení tvou ruku očekávat.

JAHELKOVÁ. A ty stojíš – a neříkáš, že je ten člověk na rozumu postřelen?

TEREZKA. Já to nepozoruju. Mně se zdá, že mluví tuze rozumně.

MADLENKA. Oh – a z fundamentu! Člověk ho poslouchá jako svatou písničku.

JAHELKOVÁ. Ty se tedy k jeho moudrosti přiznáváš? Jakkak jsi ji poznala – smí-li matka vědět?

TEREZKA. Nejdřív jsme se viděli v kostele.

JAHELKOVÁ. Já nešťastná matka! To je dcera bohabojné ženy!

MADLENKA. Kuřata se dařej po kvočně.

JAHELKOVÁ. Co ty máš zde ještě kdákat? Nevíš, co jsem ti poroučela? Abysi šla – abysi táhla!

MADLENKA. Jen co pan Johannes svou historii dodělá!

JAHELKOVÁ. Bezpochyby jsi se do ní také míchala?

MADLENKA. No – a jak!

PĚNKAVA. Ano, vzácná paní mlynářko, – když se Madlenka sama neostýchá – tedy musím její křesťanské srdce pochválit; ona mi dávala příležitost, že jsem mohl s Terezkou často na zahradě rozprávět.

MADLENKA. Někdy to šlo přes plot – někdy jsem jim pomohla do letní besídky.

JAHELKOVÁ (*spráskne ruce*). O já ošizená, podvedená osoba! Pryč – pryč mi z domu, jedovatý štíre, kterého jsem krmila a hřila jako bídné nedochůdce – pryč!

MADLENKA. No, no – jen se tak nenadýmejte! Za jedno vám to ani nesluší – a potom, copak nevíte (*opře si boky*), že máme konstituci? He? Paní jako děvečka, všecko podle stejných palagrafů.

JAHELKOVÁ. I ty nestydatá!

MADLENKA. Nic nestydatá – jen holá pravda, ale ta pánům arci nevoní. A co se toho štíra týče – o, má zlatá panímámo, ten štír byl by se už dávno odplazil, kdyby neměl outřpnost s pannou Terezkou. Teď ale víte, co jsme tajně upředli – teď půjdu, a kdybyste mě párem koní držela; však uvidíme, jestli dostanete něco lepšího. Holka jako já se neztratí, oh, to nemám starosti. Moudrá hospodyně chmátne po ní všemi desíti. (*Odejde*)

JAHELKOVÁ. I ty jedovatá – mne popadnou křeče!

PĚNKAVA. Pust'ě to mimo sebe, vzácná paní mlynářko, a pomyslete, že pravá moudrost –

JAHELKOVÁ. Vy držte hubu – i se svou moudrostí! A zkrátka, pane školní pomocníku, s jakým rozumem mohl jste si na mou dceru myslet?

PĚNKAVA. Když člověk miluje, tu vede jen srdce komando, a rozum větším dílem mlčí. Ostatně cítím v sobě tolik síly, že si chci vaši dceru zasloužit. Láska mi pomůže.

JAHELKOVÁ. Láska! Hahaha! Mně se dělají mžitky, když to slovo slyším! A kdybych i byla takový blázen, že bych své dítě školnímu pomocníkovi na krk hodila – jakpak mi tu svou lásku dokážete – co?

PĚNKAVA. Vám? To bych snad musel panně Terezce udělat?

TEREZKA. I – já nepotřebuju žádných důkazů; já to věřím.

JAHELKOVÁ. Mlč, ty nerozumné house, – a děkuj Pánu Bohu, že máš matku, která o tebe pečuje. Nepotřebuješ důkazů! A víš, jaké bys měla živobyčí, kdybysi mužskému věřila? Čtrnáct dní by tě nosil na rukou, to bysi byla jeho cukroušek – potom by tě začal hrýzt, hleděl by si kamarádíčků, skleničky a kartiček, a kdyby sis chtěla postěžovat, zamračil by se, jako by chtěl vypálit, a konečně by ti snad utekl do světa.

PĚNKAVA. Vzácná paní mlynářko, proti tomu musím ve jménu celého mužského pokolení slavně protestýrovat! O ženské lásce daly by se také divné kroniky vypravovat – ale proto bych byl přece blázen, kdybych Terezce nevěřil. A ostatně – jaké chcete důkazy?

JAHELKOVÁ. Jaké! Co je mně do toho? Vyhledejte nějaké. Vždyť prej jste tak vtipná hlavička – jak mi onehdy pan správce povídal.

PĚNKAVA. Pan správce mě chválil? To bude dělat brzo kšaft.

JAHELKOVÁ. Tuze veliká chvála to nebyla a rozumná matka si to musí dobře rozložit.

PĚNKAVA. Ah!

JAHELKOVÁ. Že prej strkáte mezi lid nebezpečné čtení – noviny a plátky.

PĚNKAVA. Oh!

JAHELKOVÁ. Že prej se hryžete s naším starým farářem; dětem prej cpete zbytečné věci do hlavy – hraje se s nimi na vojáky – a chcete prej z nich malou Svornost udělat.

PĚNKAVA. To patřím arci na Špilberk! Svornost, to je jádro rebelantství, a kde panuje svornost v národu, tam se třesou nespravedlivé koruny. Ale nebojte se mě tuze, vzácná paní mlynářko, já budu tím nejmírnějším občanem a budu v bázni boží loupat brambory. Tereška se mě dozajista nebojí.

TEREZKA. Ani dost málo, panímámo, to mi věřte – a až pana Pěnkavu poznáte, tedy –

JAHELKOVÁ. – mu řeknu, aby šel svou písničku jinam zpívat. Naposledy a dost! Jděte svou cestou: holku nedostanete.

PĚNKAVA. Paní mlynářko, já umím také vážné tváře dělat a mužné slovo mluvit. Nečiňte mě nešťastným.

TEREZKA. Panímámo!

JAHELKOVÁ. Mlč! Žádnému tě nedám, kdo mě nepřesvědčí, že tě miluje.

PĚNKAVA. A když vás přesvědčím?

JAHELKOVÁ. To nedovedete.

PĚNKAVA. Dovedu, a kdybych měl strážního ducha našich Krkonošů na pomoc zavolat.

JAHELKOVÁ (*s ousměchem*). To vám dovolím!

ZLATOHLAVŮV HLAS (*venku*). Slovo platí!

VŠICKNI. Co to?

JAHELKOVÁ. Kdo si to dělá ze mne blázna?

TEREZKA. Já se celá třesu!

PĚNKAVA. Nebojte se, drahá Terezko! Srdce mé je plno vysoké víry, že mi nějaký dobrý duch cestu do vašeho náručí proklestí. Já vás miluju a budu milovat, dokud mě nevynesou na pole, kde láska věnce na pahorky klade, pod nimiž její nejdražší památka práchniví. Mějte se dobře, denice mého doufání, a sviťte mi na všech cestách mého života. (*Odejde*)

TEREZKA. Ach, počkejte! Kvůli mně nemusíte na cesty –

JAHELKOVÁ. Budeš-li pak mlčet?

TEREZKA. Ach, panímámo! On se třeba usouzí – a já –

JAHELKOVÁ. Co ty? Dáš mi hlavu vzhůru! Tohle by mi scházelo, abych tě byla tolik let před neštěstím zachránila – a teď abysi mu měla do pazourů vběhnout.

TEREZKA. I nebojte se o mne! Ono se mi nic nestane.

JAHELKOVÁ. Nynčko máš čas, abysi táhla a vzala jehlu do ruky. Mysli na práci a ne na daremné hračky.

TEREZKA. Nu – když poroučíte, já se přičiním; ale nevím – jestli to půjde. (*Odejde po straně*)

JAHELKOVÁ. Tohle jsou mateřské radosti! Když přijde takové house na svět, myslí člověk: Teď mám ternu! Ale jen počkej! Sotva dostane house peří, už je po ternu. To aby ho zavíral a s očí nepouštěl – jen aby ho luňák neodnes. Arci – kdyby bylo mužským co věřit, bylo by to

něco jiného; ale kdo to pokolení zná – jako já, ten si dá srdce na zámek, a kdyby mu mělo scvrknout jako zimovaný šípek. (*Odejde*)

PROMĚNA

Před mlýnem. U dveří lávka; vedle hospodářské stavení, zahrady. Vše musí vypadat po venkovsku. – V pozadí hory.

Výstup osmý

KUBA přichází ze stájí a protahuje se.

KUBA. To pacholčení je přeci jenom sekatura – zvláště pro člověka jako já, co má ňákou politiku. (*Vyndává dýmku a křesání*) Z roboty do roboty! – a potom chtějí mluvit o zrušení poddanství. Sotva nakrmím – abych zas čuměl tuhle u dveří a dával pozor, aby sem žádný mladý chasník nevlezl. Divná osoba, ta naše stará, že se tak mladých chasníků bojí; máme příklady, že... (*pořád ještě křesal*) že to přece chytlo! A čemu se divím – že udělala stará se mnou výminku. (*Kouří*) Jsem přece člověk, že by mohl pohledat. A co může ze mne ještě bejt! Náš pan Johanes ze školy strčil mi onehdy mordiánského brouka do ucha. Teď jenom lituju, že jsem se už do říšského sněmu nepřihlásil. Měl jsem už hotovou šikovnou petlici, ale tu mi zavřou dveře před nosem.

Výstup devátý

MADLENKA z mlejna. Předešlý

MADLENKA. Není tady Anče?

KUBA. Já ji nevidím.

MADLENKA. Kde zas lítá? Jestli ji uvidíš, aby šla za mne na trávu.

KUBA. Aj, aj, Mařenko, copak to znamená? Tyť vypadáš jako devět mladých hromů!

MADLENKA. Nekdákej – a vylož svou moudrost, až přijde jiná místo mne.

KUBA. Ale Maří Majdaleno, copak to kokrháš?

MADLENKA. Že mě stará dopálila a že se budu stěhovat.

KUBA. Ty? Hehe!

MADLENKA. Co se ceníš? I tohle by mi ještě scházelo, aby se takový pazderník po mně ošklíbal.

KUBA. Ale holka, kampak jsi dala politiku? Kolikrát jsi chtěla už odejít – a vždycky zůstalo jen při chtění. Však ona tě stará nezakousne – a ty nemůžeš paty vytáhnout.

MADLENKA. Proč bych nemohla?

KUBA. On tě tady drží magnet – hehe!

MADLENKA. Magnet?

KUBA. Oh – a jaký! Jen se dělej! Ty jsi přimrazena; darmo všechna politika.

MADLENKA. Není-li zde pravý očištěc! S takovými makovicemi má tady řádná holka zůstat! A ten je ještě mezi ostatními jako granát mezi oblázkem. – Abys viděl, chytrý Kubo, že jsi za proroka zkažený, tedy ti řeknu, že jsem si už věci složila.

KUBA. Hehe, vždyť je dobře. Však ty nepovandruješ!

MADLENKA. Snad mě nebudeš chtít ty zdržovat?

KUBA (kývá hlavou a směje se). Jen politika!

MADLENKA (*jde naň s opřenýma rukama o boky*). I ty suchá hruško, copak si ty myslíš?

KUBA. Že se beze mne nevystěhuješ!

MADLENKA (*dá se do smíchu*). Ne, k tomu je přece větší kus hlouposti potřeba, nežli kdyby krkonošské hory na sebe postavil! Bez tebe? Copak si myslíš, Kubíčku?

KUBA. Že mám politiku.

MADLENKA (*klepe mu na čelo*). Že máš plevy, kde má jiný člověk mozeček!

KUBA. Ale jdi a nedělej se, jako bys nic nemerčila. Na mně si to mohla dávno poznat, že bych se dal pro tebe zabít.

MADLENKA. A potom snad vycpat, aby tě okazovali jako cizozemské zvíře.

KUBA. Ale Maří Majdaleno, měj politiku! Lepšího osla beztoho nenajdeš, a kdybysi chodila v poledne s lucernou. Několik zlatých mám taky – a – vidíš – já tě budu krmit perníkem.

MADLENKA. Já mám dobrý žaludek a snesu ovesný chleb – a kdybych si dala říct – kdybych jedno oko zamhouřila –

KUBA. Zamhuř obě! Jenom politiku!

MADLENKA (*prohlíží si ho*). Umíš-li pak poslouchat?

KUBA. Oh, vždyť mám politiku!

MADLENKA. Ale co to máš pořád s tou politikou? Co je to za osobu?

KUBA. Hehe – žádná osoba, beruško! To jsou fiňáry! Lidské chytrosti!

MADLENKA. Ah, to máš arci velikou politiku.

KUBA. Ted' je na ni čas! Ted' nesmí krejčí knoflík přišít a švec botu přikrojit, aby neměl politiku.

MADLENKA. Uvidím, co s tvou politikou začneš, až odejdu.

KUBA. Ani z místa! – Mařenko, nekaž mi politiku.

MADLENKA. Já nedám staré dobrého slova! Ta by mi za to stála! Pomysli jen: štírů mi nadala!

KUBA. Štírů? Ah, to není politika.

MADLENKA. Tedy musíš ty s ní promluvit.

KUBA (škrábe se za ušima). Já?

MADLENKA. Chceš-li, aby z nás dvou něco bylo.

KUBA. No, vem to nešť! Vždyť mám politiku. (*Stranou*) Musím se na to opít.

MADLENKA. Uvidím, co dovedeš! Já se budu podle toho řídit. Ukaž tedy, že jsi – Kuba.

KUBA. Hehe – a jakej Kuba!

MADLENKA. A že máš taky filipa! (*Odchází*)

KUBA (*nadchází jí*). Oh – a jakého filipa! Jen počkej! Já bych rád něco pro posilněnou. (*Špoulí ústa a mlaskne*) Něco sladkého!

MADLENKA. Aby sis pokazil žaludek? A já nemám zvyk řemesníka dříve vyplácet, až dílo odvede. (*Zpívajíc*)

Počkej, můj Kubíčku,

dostaneš hubičku –

až uvidím, co umíš! (*Odejde do mlýna*)

KUBA. Ta má politiku! Ale takovou si nechám líbit. To je ono ted' jiné politiky na světě – že počne člověku v břicho kručet, když na ni pomyslí.

Píseň

Mnohý nynčko vytrubuje,

jak už dávno Čechem sluje,

v lásce k vlasti nezná žerty,

to prej by se popral s čerty.
Zatím myslí: Trochu chválit,
nemůže mě nikde spálit,
beztoho se karty zvrátěj
a těm Čechům rejdy zkrátěj,
přijde na ně metla zas!
To je také politika,
ale patří na provaz.

Národům se něco zdálo,
vyšlo ale hrozně málo;
pod kanóny, bajonety
hnijou jejich svobod květy.
Jenom sprost'ák s bratry všemi
velebí ten pokoj v zemi,
přeje, aby obležení
nedosáhlo ukončení,
to že prej je zlatý čas!
To je také politika,
ale patří na provaz.

Národům všem stejná práva,
malým, velkým čest a sláva!
To se čte teď v manifestách
po vesnicích jako v městách.
Zatím ale na vší straně
sháněj lid a brousej zbraně,

by se jedni pokořili,
druzí potom umořili,
až pak všem se zlomí vaz!
To je také politika,
ale patří na provaz!
(*Jde do mlýna*)

Výstup desátý

ZLATOHLAV, pak zase KUBA

ZLATOHLAV. To je tedy klec, do kteréž holubičku mého mladého přítele zamykají? No, uvidíme, nechá-li se stará holubářka oblomit. (*Chce do mlýna*)

KUBA (vstoupí mu mezi dveřmi do cesty). Ouha! Kampak, pane audiat?

ZLATOHLAV. Nevidíš, kdo jsem? Nesu pozdravení od pana otce z Červeného mlejna –

KUBA. I mlč s tou politikou! Tys Červený mlejn ani neviděl, sice by ti tam byli řekli, že sem jdeš nadarmo. Takové smetáky tady nepotřebujem.

ZLATOHLAV. I ty sukovitá štěpino! Ty děravá košatino! Ty odřená opálko! Ty chceš takhle mluvit s poctivým krajánkem? Nynčko běž a oznam mlynářce, že máte dnes o jedlíka víc. Ať napeče dobré buchty.

KUBA. A já ti povídám: Jdi o vantroka dál! Sice dostaneš buchtu, že ti huba oteče. (*Vtom je slyšet tlesnutí, Kuba se chytne za tvář*) I ty politiko! Co je to? kdo je to?

ZLATOHLAV (*se směje*). Ty jsi myslím dostal placku, že bysi rád polovičku přepustil.

KUBA. I ty posměvavý střízlíku! (*Jde na něj, ale dostane zase neviditelnou facku*) Ah – to je s čertem! Spaste duši, kde jste kdo!

Výstup jedenáctý

ANIČKA, STÁREK, MLÁDEK, potom JAHELKOVÁ. Předešli

STÁREK. Bere tu ďábel někoho na podávky?

KUBA. Tuhle stojí!

MLÁDEK. Kuba blázní!

ANIČKA. To peklo bych ráda viděla, kde se takoví d'ábli roděj.

JAHELKOVÁ (*přijde*). Co je to zde za povyk?

KUBA. Čert se dobejvá do mlejnice!

JAHELKOVÁ. Co to blaboníš?

ZLATOHLAV. Dejte mu pustit žílou – ona se ho chytá fantas! – Jsem počestný krajánek a přináším pozdravení od –

JAHELKOVÁ. Nelam si hubu, větrníku! Zde není místa pro mladé povalovače.

ZLATOHLAV. A kdybyste mi celý plot takových kopřiv, jako vy jste, před nos postavila – pro mne tady musí bejt místo.

JAHELKOVÁ (*k čeledi*). Okažte mu cestu!

MLÁDEK. Nynčko seber kosti, jikavče! (*Jde na něj, najednou nemůže ale dále a počne sebou trhat*) Ah! – ah, já jsem přimrazenej!

ZLATOHLAV. Já vás naučím hrát s muzikanty – vy trpaslíci! (*Zatočí holí; mlýn začne jít, dobytek bučí, pes vyje, kohout kokrhá a mezi to fučí vítr*)

ČELEĎ. Soudný den! Soudný den!

JAHELKOVÁ. Kdo vytáhl stavidla? Co se to stalo dobytku! Podívejte se po drůbeži!

ČELEĎ (*se rozběhne*)

KUBA (*se třese*). Čert se utrh ze řetězu a běhá po zemi! (*Utíká*)

JAHELKOVÁ. Copak jsme se najedli bolehlavu?

ZLATOHLAV. Chcete ještě nějaký kousek, panímámo?

JAHELKOVÁ. Človče, – nemaťte mi mozek! Či myslíš, holečku, že bych věřila –

ZLATOHLAV. – že musí řádný mlynářský více umět nežli kroupy dělat? To jste právě viděla.

JAHELKOVÁ (*couvne na krok, ale nutí se do smíchu*). Ah – hahaha, to se mi líbí, když takové holátko slepou náhodu za rohy popadá, aby ze sebe naposledy Librcouna udělal.

(*Zhluboka zahřímá*)

JAHELKOVÁ (*sebou trhne*) Copak – copak dostaneme bouřku?

ZLATOHLAV. Librcoun se hněvá, matičko! A já vám radím – to jméno nevyslovujte; on ho nerad slyší. Ono se vetřelo Čechům do ust, když se jim vůbec cizozemčina do země vedrala a potom tak roztáhla, že jim samotným kus místa nezbylo. Teď si ale začínají sklíčené oudy

zase protahovat a cizí slupky shazovat: a protože, matičko, jmenujte pána hor svých zase Zlatohlavem – jako to vaše babičky dělávaly.

JAHELKOVÁ. Třesky plesky – jsem já zde proto, abyste mi držel kázání?

ZLATOHLAV. Ani mi nenapadlo! Já přicházím ve jménu svého dobrého přítele, pana Pěnkavy, ženicha vaší dcerušky, kterou bych rád pozdravil.

JAHELKOVÁ. Ted' máte vrchovatý čas, abyste vandroval!

ZLATOHLAV. Vy prej mu ji nechcete dát, až vás přesvědčí, že vaši dceru miluje?

JAHELKOVÁ. Tak jsem řekla a při tom zůstane! Ale copak je vám do toho?

ZLATOHLAV. Já chci s vámi smlouvat, abyste na tom svém ustanovení něco slevila – sice vás bude mrzet jako mnohého pátera slib klášterní.

JAHELKOVÁ. I ty bídný větrníku! Ty mi budeš něco předpisovat?

ZLATOHLAV. Ano – budu! nevezmete-li rozum do pěsti! Odvolejte! sice budete litovat.

JAHELKOVÁ. Neodvolám!

ZLATOHLAV. Ženich vezme Zlatohlava na pomoc!

JAHELKOVÁ. Hahaha! Přijďte povídat pohádky, až budeme v zimě příst.

ZLATOHLAV. Tedy se nepoddáte?

JAHELKOVÁ. A kdybyste mě krájeli!

ZLATOHLAV. Neslevíte?

JAHELKOVÁ. A kdybyste mě smažili! Já vím proč.

ZLATOHLAV (*s obzvláštním výrazem*). Myslíte, opatrná ženo, že jsou všickni muži takoví, jako býval – váš?

JAHELKOVÁ (*zprudka*). I ty bídný – co víte vy o mém muži? (*Počíná se blížit večer*)

ZLATOHLAV. To se jednou okáže! Ale dříve musíte, panímámo, změkhnout – zkřehnout musíte, že vás bude moct o malíček otočit – zdrobnout musíte, že vás bude moct skrze řešeto prosejt – potom si o té historii povíme. Zatím vám nechám čas na rozmyšlenou; ale potom konec kapitulace; potom začnu střílet, a kdybych měl na vás kanóny vystrčit. O ty pomůžou! To jsou slavní pomahači osvíceného století a pověstní vyvolávači lidské svobody! Před těmi zkrotne každé vzpouzení – a kdybyste jako nová Vlasta všechny ženské do boje vyhnala a ze samých ptylů okolo sebe barikád nadělala! (*Odběhne*)

JAHELKOVÁ. I půjdeš-li pak někam do horoucí – ne, co se to nyní za lidi na světě toulá, to je hrůza! Člověk nebude moct pomalu hlavu z boudy vystrčit, aby se mu takový mladý rebelant na nos neposadil. (*Odejde*)

(Zatím se přiblížil soumrak. Červánky. Zvoní se ve vsi klekání. Z blízkých hor slyšeti zvonce stáda. Mlejn mele. Vše provází jemná hudba. Na dvoře slyšeti zpěv MADLE NKY:

Červenaj se kopce,

stádo běží z obce,

ptactvo zpívat přestává –

Ostatní zpívá bez textu. – Nyní se počne krajina tmít; pak vyšlehne sem tam po horách světylko a opět zmizí; později vyskakuje leckde níže, až pak)

Výstup dvanáctý

ZLATOHLAV (v původní postavě uprostřed se objeví a zvolá).

Honem, druzi, okolo mne spějte,

na mou vůli pilný pozor dejte!

SKALNÍ DUCHOVÉ (objeví se na všech stranách velmi ochotně).

Jak zní vůle tvoje, pane?

Objev ji a mžiknutím se stane.

ZLATOHLAV.

Vzal jsem divnou práci před sebe!

Chci dvoum milým pomozt do nebe.

MATINOHA.

Do nebe? Haha! To zrobíš krátce!

Svaž jim ruce a již konec práce.

ZLATOHLAV.

To je to – jen kdyby vázat

bylo lze, a jiný nechtěl kázat

jinák; ale jsou tu slova matky

a z těch pocházejí zmatky.

Já jí ale sednu na kobytku!

DUCHOVÉ (se smíchem).

To my budem také jezdit chvílku!

ZLATOHLAV.

Babka měla také jednou muže –

jenže dlouho nehřála mu lůžce!

On jí práskl do boty a prch!

MATINOHA.

Tím si arci ocet u ní zvrh.

ZLATOHLAV.

Já bych teď rád věděl,

kde ten chlapík celou dýlku seděl,

je-li ještě živ, co tropí asi –

vůbec, jaké má teď časy.

Proto na vše strany leťte,

běžte, lezte, neposed'te,

až mi najdete buď jeho strop,

nebo travou pokládáný hrob.

DUCHOVÉ.

Jak jsi velel, učiníme,

jistoty se dopídíme!

(Měsíc vystoupí z mračen. – Duchové se chytanou do kola a provádějí dováděivý tanec, přitom zpívají)

SBOR.

Hopy, hopy přes ty hory,

hopy, hopy dolinou;

proletíme temné bory,

poskočíme lučinou!

(Měsíc jasně svítí. – Tanec ukončí se velikým skupením, jehož prostředek Zlatohlav zajímá)

Opona spadne

JEDNÁNÍ DRUHÉ

Oupravný pokoj

Výstup první

HRDOPYŠKA, VYDŘIDUŠKA

HRDOPYŠKA. Tedy myslíte, pane správce, že si nechá ten človíček říct?

VYDŘIDUŠKA. Hehe, račte milostivě dovolit, všech deset oblízne. Chuděra v těsném fráčku! Školu a nevěstu najednou – to je ambo, na které si pan kandidát ani vsadit nemůže.

HRDOPYŠKA. A víte jistě, že nemá nikde jinou známost?

VYDŘIDUŠKA. Nic nemá – on nemá vůbec prachnic. A kdyby měl! Před slovem Vaší Milosti rozpadne se všecko v prach a popel.

HRDOPYŠKA. Ale copak je vlastně takto za člověka? Já bych nerad, aby mládež nebo děvče do nejistých rukou – je pořádný člověk?

VYDŘIDUŠKA (*neví, co má říct*). Já bych nevěděl – že by – aby – co by

HRDOPYŠKA. Není tulák?

VYDŘIDUŠKA (*s ousměškem*). To sotva! On musí vyjít půl leta s podrážkou.

HRDOPYŠKA. Karbaník?

VYDŘIDUŠKA. Také bych nevěděl; leda by hrál o knoflíky. Co vydře, dá za knihy.

HRDOPYŠKA. Za knihy? (*Vrtí hlavou*)

VYDŘIDUŠKA. Oh, co já se už hlavou navrtěl! co namluvil! Ale jako by hrách na stěnu házel.

HRDOPYŠKA. Jaké knihy?

VYDŘIDUŠKA. To je právě jádro hlouposti! České! Nač potřebuje učitelský vůbec knihy – ale české! To je hloupost jako babylonská věž!

HRDOPYŠKA. Ah – on bude tedy jeden z těch bláznů, co si přezdívali vlastenců?

VYDŘIDUŠKA. O, ten je kovanej! A největší kříž mám s ním od té chvíle, co chodí čert po zemi.

HRDOPYŠKA. Jak to myslíte?

VYDŘIDUŠKA. Ach, prosím Milosti, copak je ta nešťastná konstituce něco jiného? Vždyť je to zmatek a nepořádek, neposlušnost a neuctivost – že může poctivý ouředník o rozum přijít! A zvláště tenhle patent od 7. září! Já bych se lítostí propad, když na to pomyslím. Žádné poddanství. Načpak stvořil Pán Bůh panstvo a ouřady, když nemá bejt poddaných? Ten sněm musel bejt zrovna slepotou poražen, když to dekretýroval!

HRDOPYŠKA. Nechme toho – a pošlete mi kandidáta, abych tu věc spořádal.

VYDŘIDUŠKA. Pošlu, Milosti! Věc bude snadno v pořádku. On se chytí stropu radostí. Račte mu jen přitom takhle nějakou pilulku stran těch kněh a daremných řečí mezi zuby strčit, to mu vyčistí mozeček. On nasazuje našim sedlákům všelijaké vrtochy do uší – a kazí daremně lid. Já bych ho rád zklepal, ale ode mne už máloco přijme; když ale Vaše Milost vznešená usta rozváže: to mu zatřese osrdím. (*Odejde*)

HRDOPYŠKA. Panáček bude bezpochyby jeden z těch třeštěnců, ježto si pro své bláznění hru na demokracii, na svobodu atd. vymyslili! Nu, však my najdeme brzo ruce, které jim ty titěrky poberou. (*Klepe se na dveře*) Jen dál!

Výstup druhý

PĚNKAVA. Předešlý

PĚNKAVA. Pan baron ráčil poručit –

HRDOPYŠKA. Ah – bezpochyby –?

PĚNKAVA. Jan Pěnkava, školní pomocník.

HRDOPYŠKA. Slyšel jsem, slyšel. Bylo mi o vás povědíno, že jste svému stavu s velikou láskou oddaný.

PĚNKAVA. Poctivý člověk dělá, co může, když chce mít pokoj se svým svědomím.

HRDOPYŠKA. Jste také mezi kandidáty, co se o zdejší školu ucházejí?

PĚNKAVA. Jsem, pane barone! Supliku jsem zadal, ale nedělám si velké naděje.

HRDOPYŠKA. Proč?

PĚNKAVA. Jsem zrozen na nešťastné planetě – pak nemám protekci; a bez toho portýra je těžko vejít do paláce vyslyšení.

HRDOPYŠKA. Což nejsou zásluhy lepší orodovnici než protekce?

PĚNKAVA. Pan baron ráčí být v rozkošném rozmaru! Zásluhy? Můj bože, to jsou peníze – jen tak mezi přáteli, to jdou; ale kde jsou místa na zadání, tam se neberou.

HRDOPYŠKA. Jste na omylu, mladý člověče, a já bych měl chuť vás o něčem jiném přesvědčit – kdybych se mohl na vás spolehnout.

PĚNKAVA. V čem ráčíte o mně pochybovat?

HRDOPYŠKA. Slyším – že se poddáváte vlnám, kteréž nyní celým světem, tak řečeným novým věkem, zmítají.

PĚNKAVA. Vždyť nejsem z kamene, aby mě takový proud nepohnul.

HRDOPYŠKA. Já vám dám školu i bez protekce; ale –

PĚNKAVA. Děkuju z celého srdce, pane barone, – ale žádné: ale! Nechte mi to potěšení bez porušení.

HRDOPYŠKA. Ne! ne! Výminka musí být, pod kterou vás učitelem udělám. Však to bude jen k vašemu prospěchu.

PĚNKAVA. Již poslouchám.

HRDOPYŠKA. Musíte se oženit.

PĚNKAVA. I proč ne! Když to půjde – já si nechám říct.

HRDOPYŠKA. Já mám pro vás děvče – hezké děvče –

PĚNKAVA. O – pěkně děkuju!

HRDOPYŠKA. Ono je teď v mém domě –

PĚNKAVA. Ve vašem domě? Ah!

HRDOPYŠKA. Komorná – společnice mé paní –

PĚNKAVA. Aha!

HRDOPYŠKA. Já jí dám dva tisíce zlatých věna –

PĚNKAVA. O – pěkně děkuju.

HRDOPYŠKA. A vy se mi tím ještě zavděčíte – jen aby byla svatba – čím dřív, tím líp.

PĚNKAVA. Čím dřív, tím líp! Arci, arcí – ale já jsem už zaopatřen.

HRDOPYŠKA. Jak to?

PĚNKAVA. Já si už také něco vyhlíd, a kdybych i nebyl vyhlíd: musel bych se přece poděkovat. Nevěsty z rukou milostivých patronů mívají – mrzuté přívěšky.

HRDOPYŠKA. Co vás napadá?

PĚNKAVA. Že se musím za nevěstu poděkovat.

HRDOPYŠKA. Vy si ji musíte vzít.

PĚNKAVA. Že musím? Ten paragraf bych rád viděl, podle kterého bych si musel něco na krk pověsit – co by mě uškrtilo.

HRDOPYŠKA. Jinak školu nedostanete.

PĚNKAVA (se pokloní a odchází).

HRDOPYŠKA. Jak? Vy pohrdáte mou dobrotou?

PĚNKAVA (*vrátí se*). Pane barone! Jsou věci na světě, o kterých je prospěšněji mlčet nežli orace dělat, – a já se bojím, že je vaše výminka, respektive moje nevěsta, také taková. K čemu ta starost o rychlé zaopatření vašnostpaniny komorné? „Sedávej, panenko, v koutě, jsi-li poctivá, najdou tě.“

HRDOPYŠKA. Bravo, bravo! To je uznanost nového věku! Kdybych vám byl řekl, abyste si do každé dírky takovouhle mašličku pověsil (*okáže pohrdavě na červenobilou stužku na jeho kabátě*) – to by vám byla milejší výminka. Není-li pravda?

PĚNKAVA. Mezi národní pentličkou a manželskými okovy je bolestný rozdíl. Mrzí vás ta nevinná věc, pane barone?

HRDOPYŠKA. Zdá se mi, pane pomocníku, že je už čas, abyste tu hračku zahodil.

PĚNKAVA. Pane barone, já si tu stužku připnul v nejkrásnější chvíli života – v nejradostnější hodině našeho věku – v hodině novorození naší drahé vlasti – já ji tady nechám viset, až vybledne a se rozpadne.

HRDOPYŠKA (*s ousměchem*). Jenom aby nevypadala brzy jak paskvil na tu nejradostnější hodinu!

PĚNKAVA (*prudce*). Pane barone, – (*svým obyčejným tónem*) to není po šlechticku! Nebude-li jinak, položím tuto stužku na hrob naší mladé svobody; ale smát – smát se přitom nebudu. Víme dobře, že se už roztahuje plemeno, které dech nového věku snést nemůže; ale ono by se mělo držet ve svém bahně a nevylišat na světlo. Jeho kuňkání zhanobuje svatou památku hlavy korunované, kteráž jediná věku našeho otcovsky se k národům sklonila, aby hlasy jejich vyslechla. Z vašich rukou nebyli bychme arci takový dar dostali.

HRDOPYŠKA. Člověče, vy se opovažujete –?

PĚNKAVA. Vždyť jste mě vybídnul! Či myslíte, abych stisknul zuby, když mi vjedete nožem do masa? Ty časy pominuly.

HRDOPYŠKA. O jen se odvolávejte na časy, vy pánové od loňského roku, – když svou třestností, svou zpupností proti všemu přirozenému pořádku hřešíte! Známe ty výbuchy nových časů; ale víme také, že musejí konečně před zralostí starého věku umlknout. Přál bych si, abyste toto mé mínění všem příbuzným duším donesl, a protože vás z mé školy docela

propouštím. Bylo by škoda, aby takový demokratický talent na vsi zakrněl. (*Jde do pobočních dveří*)

PĚNKAVA. O Metrníku, Metrníku, ty jsi byl fikaný metr! Tys to znal! Tys uměl svou čeládku vychovat! Nic na ujmu všem poctivým a šlechtným jakéhokoli stavu – ale kdyby nás dostali takovíhle krocáni (*hodí hlavou za baronem*) do prádla: to bych rád věděl, jaké by nám právo dali. Ti by nás sešněrovali ještě líp nežli pan ministr, co šel na vejмінěk do Londýna.

Píseň

Všechna moc vychází toliko z trůnu,
šťastný je národ jen v knížecím lůnu;
s trůnem se rozdělej o sílu páni,
ti mají na věky v popředí stání;
ostatní chátra ať v prachu se plouží
a v potu tváří kus chleba vyslouží:
tak by zněl první punkt základních práv,
kdyby byl šedivý Metrník zdráv.

My pravíme: Lidu sláva!
on je pramen všeho práva,
priveleje žádné straně,
jedna obec, jedny daně,
před zákonem všichni rovni,
krále svého vždy milovní:
to je první paragraf
v zlaté knize lidských práv.

Zachce-li drábu se člověka lapnout,
může ho třeba i v posteli chňapnout;
skříně vypáčit a psaní otvírat,
potom bez vejslechu v okovy svírat;

tři čtyři přátelé nesměj se scházet
ani dvě tety ku kávě se sázet:
tak by zněl druhý punkt základních práv,
kdyby byl šedivý Metrník zdráv.

Člověk pošel z ruky boží,
ale ne co panské zboží,
svoboden a vladař domu
nestrachuj se drábských hromů,
volně chod' a dělej spolky,
třebas i v to přišly holky:
to je druhý paragraf
v zlaté knize lidských práv.

Psát nesmí člověk, co pravdou zavání,
rozumy hlásat mu censura brání;
umět nic nemusí, jen všecko věřit,
co se mu seshora ráčí vyměřit;
tak bude spasení mít jako v pachtu,
kacíř se dostane v pekelnou šachtu:
to by byl třetí punkt základních práv,
kdyby byl šedivý Metrník zdráv.

Volně zazní lidské slovo,
přelom pouto tyranovo,
svobodna buď řeč i víra,
nepokaz ji ouzká míra;

před Bohem jsme jedny děti,
žádné perle, žádné smeti:
to je třetí paragraf
v zlaté knize lidských práv.
(Odejde)

PROMĚNA

Sednice ve mlejně

Výstup třetí

TEREZKA, JAHELKOVÁ

TEREZKA. Ne, to není možná, panímámo! To jste se přeslechla.

JAHELKOVÁ. I ty kotě! Já přeslechla? Právě jdu ze vsi – teď mi to správce povídal – ještě bručel, že mají lidé štěstí, kteří ho nezasluhují. Učitelem bude tvůj ptáček a vezme si komornou – haha!

TEREZKA. Ty můj bože, kdo by to byl v něm hledal!

JAHELKOVÁ. Copak jsem ti to neříkávala? Žádný mužský nestojí za hrst bramborové natě. Já je znám. S holkou zamilované faxy dělat a potom jí straku na vrbě okázat – to uměj.

TEREZKA. Je-li to pravda, že Jan na mne zapomněl, tedy do nejdelší smrti na mužského ani nekouknu. (*Odejde*)

JAHELKOVÁ. Chválabohu, že se to tak brzy přetrhlo! Mně by to bylo srdce utrhlo. Teď je po všem. Holka je mladá – ta rána se ještě zahojí.

Výstup čtvrtý

KUBA, napilý. Předešlá

KUBA. Pán Bůh rač pozdravit, panímámo!

JAHELKOVÁ. Co je?

KUBA. Já – já vám něco nesu.

JAHELKOVÁ. To pozoruju, nestydatý člověče!

KUBA. Že to poruzo – či pozoro – eh! pozorujete? Oh! tu politiku znám! Ale já vám přece řeknu – že je to od vás špatný kousek.

JAHELKOVÁ. Co tě napadá?

KUBA. Já vás mám tak rád – ona vás má tak ráda – a vy jste taková – taková infám osoba! Ani trochu politiky! Co vám to děvče udělalo?

JAHELKOVÁ. Jaké děvče?

KUBA. Může ona za to, že jste takový brumbál? Že se mužského bojíte, jako by byl drak?

JAHELKOVÁ. I ty bídný větrníku, – o kompak to kokrháš?

KUBA. Ale stará politiko! O kompak jiném nežli o té krkonošské růži? O mém balšámu – o naší Maří Majdaleně! Vy ji chcete vyhnat – není-li pravda? Styďte se, panímámo! To není politika!

JAHELKOVÁ. I ty nestydatý ochlasto!

KUBA. To vám někdo řek!

JAHELKOVÁ. Není-li to mužské pokolení zrovna bič na ubohé ženy? Z milosrdenství mám toho člověka v domě –

KUBA. To je politika!

JAHELKOVÁ. – a on se mi opováží takovéhle věci!

KUBA. To je politika!

JAHELKOVÁ. Já ti dám politiku, až se oblízneš! Táhni – a chceš-li orodovat za tu hubatou falešnici, tedy vem ranec na záda a dělej to za cizími dveřmi.

Výstup pátý

MADLENKA. Předešli

MADLENKA (*rychle*). Ne, to je láska – jako naše hory! To můžete všem svatým děkovat, že dostanete takového zetě. Já bych si radostí oči vyplakala!

KUBA. Mně už lezou!

MADLENKA. Jsi ty zde taky? (*Všimne si ho lépe*) A cos to dělal?

KUBA. Já jsem – za tebe orodoval!

MADLENKA. Oroduj sám za své hříchy – ja svoje unesu a jsem ráda, že všechno tak dopadlo. (*K Jahelkové*) Nu, neměla jsem dobře, že jsem ty lidičky k sobě pouštěla? Nebude to mužíček?

JAHELKOVÁ. Byla jsi také ve vinopalně, že mě chceš poznovu dopálit? Víš, co kdákáš?

MADLENKA. O – tuze dobře. Pan Pěnkava dokázal, že má Terezku rád – líp, než kdyby byl desetkrát přísahal.

KUBA (stoje vedle pořad ještě s těžkou hlavou). Samá politika.

MADLENKA. Už si skládá věci – už chce odejít – měl bejt učitelem; ale radši nebejt nežli si vzít jinou, nežli na Terezku zapomenout. Rozumíte? Víte, co to obnáší? Ze samé lásky pustit místo!

KUBA (*plačtivě*). Samá politika.

JAHELKOVÁ. Nebo naopak – ty krúto! Já vím, že bude učitelem.

MADLENKA. A já vím, že nebude!

Vystup šestý

ZLATOHLAV. Předešli

ZLATOHLAV. A já povídám také, že nebude!

JAHELKOVÁ. Jsi ty, holobrádku, zase tady?

KUBA. Není to ten čert?!

ZLATOHLAV. Jsem tady a chci, panímámo, abyste nám slovo držela! Pěnkava dokázal, že Terezku miluje.

MADLENKA. Není-li pravda, holečku? O vy jste mužiček, aby vás do zlata obalil.

KUBA. He – Maří Majdaleno! Chceš-li něco zahalovat, máš tady mne!

MADLENKA. Vari z cesty, nabobtlá cibule! – Prosím tě, mužičku! Jen jí hodně domluv! jen jí zatop!

JAHELKOVÁ. I zavřeš-li pak tu svou šlejfirnu? Jsem váš blázen nebo co, že si dovolujete –

ZLATOHLAV. Nic, nic, panímámo! Jen pamatujte, co jste slíbila. Amant vaší dcery dokázal.

JAHELKOVÁ. Starého čerta – Bože mi hříchy odpusť! – kozla dokázal. A kdyby i nebyl učitelem, že nechtěl osobu, kterou mu nabízeli: udělal to jen z lásky k Terezce? Že se mu jedna nelíbí – že jednu nechce: to není důkaz, že má druhou rád.

MADLENKA. Ne, to je tvrdohlavost! To bych učila raděj berana polku tancovat – ten by to spíše pochopil nežli vy.

JAHELKOVÁ. I ty nestydatá!

KUBA. Samá politika!

MADLENKA. No, no, jen se zas nenadýmejte! Já toho mám už dost. A chcete-li Terezce mermomocí plačtivou polívku nadrobit – dobře! Drobte si, až předrobíte! Ale já vám povídám, že je to tvrdohlavost, že je to – proti konstituci! (*Odejde*)

KUBA. A proti politice k tomu. Nynčko to víte – dělejte, co chcete, ale nezapomeňte na politiku. (*Odejde*)

JAHELKOVÁ. Já to všecko vyženu! To není už k vydržení!

ZLATOHLAV. Pročpak? To děvče má pravdu, paní mlynářko, a já vás jen nechtěl před ní zahanbit, sice bych začal jinou písničku.

JAHELKOVÁ. I ty tajtrlíku!

ZLATOHLAV. Vy tedy ještě nevěříte, že Pěnkava Terezku miluje?

JAHELKOVÁ. Snad proto, že si nevzal komornou?

ZLATOHLAV. A necháte ho odtud odejít?

JAHELKOVÁ. Mám ho snad proboha prosit, aby se mi posadil na střechu?

ZLATOHLAV. Rozmyslete se – sice přijde na vás lítost!

JAHELKOVÁ. Lítost? Hahaha, arci, arci! Takové vzácné osoby, jako je pan školní pomocník, to by byla hrozná škoda. – Ne! teď toho mám pod krk! Ať o tom už ani slova neslyším! Mně bručí hlava dost jinou starostí, než abych ještě zamilované plotky polykala. Jdi, konopásku, odkud jsi přišel – a nepůjdeš-li na slovo – okážu ti cestu pěstěma! (*Odejde prostředními dveřmi*)

ZLATOHLAV. Nuže tedy, ženo tvrdohlavá! Máš-li na ramenu místo hlavy kovadlinu – já najdu kladivo, že ti ji ztluče na měkko. (*Zatočí holi. Vítr zaskučí*) Matinoho! Černobejle!

Výstup sedmý

MATINOHA, ČERNOBEJL zjeví se propadkem. Předešlý

MATINOHA a ČERNOBEJL. Co žádáš, pane?

ZLATOHLAV.

Seštvěte živly, hromy a třesky,

ať se tu napasou, palčivé blesky!

Mlejníci tuto v oběť jim dejte,

životy lidské v péči však mějte!

Ztrestati musím kamennou ženu,

by znala věrné milosti cenu!

Ty zapal střechy –

(K Matinoze)

ty zadrž děvů –

všecko, jak velím! Chraňte se hněvu!

MATINOHA a ČERNOBEJL.

Neměj péči, slavné kníže,

vůle tvá nám ruce víže.

(Matinoha jde k Terezce do sednice; Černobejl prostředními dveřmi)

Lidský zrak nás neuvidí,

ať si vpřed i vzadu slídí.

(Zmizejí)

(Venku se zmáhá vítr, setmí se, blýská se – hrom hučí zhluboka. Hudba to provází)

ZLATOHLAV.

Již se tedy o to pokusíme!

Tvrdou lebku jistě oblomíme,

škodu bohatě jí nahradíme,

smíření pak v hodech oslavíme!

(Propadne se)

(Hrom udeří – křik a hlomoz ve mlejně – řvání dobytka, štěkot psů – zvonění ve vsi)

Po chvíli

PROMĚNA

Před mlejnem, kterýž stojí v plamenu. Zástupy pomáhajícího lidu; stříkačka, koše, žebříky.

Výstup osmý

ANIČKA, STÁREK, MLÁDEK, KUBA, VÁRA, MADLENKA. Lid. Pak JAHELKOVÁ

ANIČKA (*z houfu vyběhne*). Kde je moje truhla? Kdo jste viděl mou truhlu? Já ji zde dala podržet – (*zaběhne*) kdo jste vzal mou truhlu?

MLÁDEK (*s uzlem na zádech*). No, no! Ta se pro svou truhlu ještě zblázní. (*Za ní*) Snad v ní má svůj věneček.

STÁREK. Zatočte stříkačku více napravo! Háky sem!

LID. Háky! Háky!

KUBA (*s plnou nůšící peřin*). Darmo všecka politika!

VÁRA (*s plným pytle*). A tohle je kříž! Sotva že člověk něco vynes.

MADLENKA (*plnou náruč sukni*). He, kmotře, – kam s tím pytle? (*Strhne mu ho*) Jen ho tady složte, abyste nezabloudil! (*Kubovi*) A ty nečum! Nemáš co vynášet? Seber hnáty! Honem!

LID (*vzadu*). Pryč! Pryč – tady padají trámy! (*Hrnou se kupředu*)

JAHELKOVÁ (*přiběhne*). Kde je mé dítě? Kdo jste viděl mou dceru?

MADLENKA. I ty umučení! Kdo jste ji viděl? Mluv! Běž – podívej se – ona byla v hořejší sednici –

KUBA. Ale to je hloupá politika!

JAHELKOVÁ. Smilujte se, lidé! Pomozte mi hledat! Slyšte ouzkost mateřskou! (*Stavení se boří*) Milosrdný Bože! Stavení se boří – a mé dítě leží snad v tom ohnivém hrobu! Pojd'te, pojd'te –

Výstup devátý

PĚNKAVA nese TEREZKU v náruči. Předešli

LID. Tu je! Tu ji máte!

JAHELKOVÁ. Kde, kde? Oh mé zlaté – nanicovaté dítě! Kde jsi vězelo? Cos mi to udělalo? Terezko, koukni na mne! (*Vezme ji Pěnkavovi z náruči*)

PĚNKAVA. Mějte strpení; ona přijde k sobě. Leknutí a dým jí zarazily dech. Já ji zahlídl u okna rukama lomící – dostal se šťastně po žebříku nahoru – a zde ji máte, buhdá, zachovanou.

MADLENKA. O můj zlatý mužínku! Nehněvejte se – ale já bych vám dala s chutí hubičku – až by to bylo v nebi slyšet.

KUBA. Máří!

MADLENKA. Nu, panímámo, co myslíte? Je-li pak to láska? Teď mu ji přece dáte?

JAHELKOVÁ. Ne, ne, ne – nic! Žádnému své dítě nedám! Já jsem žebrácká, ale o poslední poklad se nedám připravit. Terezko! Děvečko!

MADLENKA. Ne, ta má hlavu, že by mohla šance bourat.

KUBA. To je moje stará řeč! Štěpiny by mohl na ní štípat.

MADLENKA. Tedy nemáte ještě dost důkazů?

JAHELKOVÁ. Co pan Pěnkava učinil, je skutek křesťanského milosrdenství, ale žádný důkaz lásky. Já vím, že by byl i jinou osobu z ohně vynesl. – Ale teď mi dejte pokoj! Mé dítě otvírá oči – Terezko!

TEREZKA. Ach, panímámo, – kdepak jsem? (*Ohlíží se*) O můj Jene! Můj ochranče! (*Padne mu okolo krku*)

JAHELKOVÁ. Dítě, dítě!

MADLENKA. No, no – aby vám ji nesněd!

KUBA. Ale Maří Majdaleno, copak ty tomu mladému tak nadřžuješ?

TEREZKA. Jak se vám kdy odsloužím? Já už myslila, že musím zahynout! Z místa jsem nemohla – zrovna jako bych měla olovo v nohou –

(*Chechtání neviditelných duchů. Všickni se ohlížejí*)

PĚNKAVA. Kdo se to směje v tomto okamžení?

KUBA. To není politika!

MADLENKA. To musí bejt zrovna škůdný Luciper.

JAHELKOVÁ. Ba, na mou hříšnou duši, mně se zdá, že tu všecko není jak by mělo bejt.

PĚNKAVA (*k Terezce*). Nemluvme o věcech minulých. Já děkuju nebi, ze vás držím v náručí

MADLENKA. A budu držet na věky!

TEREZKA. Ach, panímámo!

JAHELKOVÁ. No – pročpak ne! Chceš-li cizímu více věřit nežli vlastní matce – chceš-li matku opustit – tedy se mu pověs na krk, dří s ním nouzi, s vypovězeným školním pomocníkem – dří, až tě opustí. Já seberu své zbytky a půjdu do světa – abych neviděla tvé neštěstí.

TEREZKA. Ne, ne, panímámo! Vy mě neopustíte, a já neopustím vás!

MADLENKA (*utírá si oči*). Ne, to by se člověku zrovna srdce utrhlo!

KUBA. No, no, měj politiku!

TEREZKA. Já vím dobře, že je psáno: Cti otce svého a matku svou – a poněvadž otce nemám, tedy musím ctít matku dvojnásobně.

JAHELKOVÁ. Tak, mé drahé dítě, tak – to jsi hodná – to tě bude Pán Bůh milovat – třeba se na zemi někdo škaredil! (*Objímá ji*) Třeba matka všechno ztratila – když jí zbyde poslušné dítě, je dost bohatá! (*K Pěnkavě*) Vy, holečku, – vy si z toho nic nedělejte – vy máte zaplat' Pán Bůh už ve svém svědomí, a nebudete chtít žebračku o poslední potěšení připravit! Ne – ne, to nesmíte! Dítě je moje – a já je nedám žádnému! (*Vášnivě ji objímá*)

(Přiměřené skupení všech přítomných)

(Mezi touto scénou, která se musí arci velmi živě hrát, je vzadu lid s hašením ještě pořád zaměstnán, arci aby dialog nerušil. Poslední skupení

je osvětleno ještě jednou vyšlehujícím plamenem)

Opona se shrne

JEDNÁNÍ TŘETÍ

Krátký les

Výstup první

PĚNKAVA v šatech trochu sešlých, s malou kramářskou krusnou na zádech, s kornoutem v ruce

PĚNKAVA. To je roztomilý hájek – počkej, ty můj magacine (*sundá krůsnu*) – a jahod je tu jako many na poušti. Terezka si pochutná. (*Trhá jahody – a dá se náhle do smíchu*) Ale Pěnkavo, nadějný kantore, co se to z tebe udělalo? Kdybysi trhal jalovec, řekl bych, že jsi kvíčala, nebo kvičíš věru truchlivé písničky; mohly by se tisknout roku tohoto na Horách Kutnách k obveselení mládenců a panen.

Výstup druhý

ZLATOHLAV jako myslivecký mládenec. Předešlý

ZLATOHLAV. He, co to zde robíme?

PĚNKAVA. Ah, ponížený služebník! Sběhl jsem z ouvozu pro trochu božího daru – doufám, že to nenazvete pytláčením, -jestli se snad líbí – (*Podává mu kornout*) Ale co to vidím? Ať mě komár polkne! Nemáte bratra? – dvojče v mlynářské kazajce?

ZLATOHLAV. To jsem já sám.

PĚNKAVA. Vy? Tedy jsme se už viděli?

ZLATOHLAV. Nejste vy to zamilované kantůrče z krkonošských hor?

PĚNKAVA. Jsem; ale vy – v zelené kamizole?

ZLATOHLAV. Nu, vy jste svoje řemeslo také tuším vyměnil? Či študujete tady botaniku?

PĚNKAVA. Ba, já se hodil spíše na romantiku!

ZLATOHLAV. Ale jak vidím, tuze se vám nedaří.

PĚNKAVA. Vy byste se mi neměl posmívat! Romantika miluje divy – vy jste mi mluvil o divech; ale ony se neokázaly!

ZLATOHLAV. Bezpochyby nejste ještě dost věřící.

PĚNKAVA. I vy ubohé pantalony! Já jsem tak věřící, že bych mohl v první komoře toho nejministeriálnějšího sněmu zrovna v centrum sedět; a ono přece kde nic tu nic.

ZLATOHLAV. Tedy jste starou ještě neobměkčil?

PĚNKAVA. Na té byste mohl dvacetníky tlouct – ta se nepohne. Život jsem holce zachránil –

ZLATOHLAV. Slyšel jsem o tom.

PĚNKAVA. A stará přece, že prej nic. A když jsme vedli všickni hroznou lamentaci, jede kolem cizí hrabě –

ZLATOHLAV (*stranou*). Víím; protože jsem to byl sám.

PĚNKAVA. – má dva lokaje jako zlaté bažanty –

ZLATOHLAV (*stranou*). Matinohu a Černobejla.

PĚNKAVA. Slyší, co se stalo, co mi schází, – nabízí mi službu, zaopatření, abych si mohl vzít Terezku. Ale stará zase, že prej ne, že to není žádný důkaz lásky – a že nechce, aby si vzala holka někoho s prázdnýma rukama, že by jí to vytýkal, – o, to je tvrdohlavost!

ZLATOHLAV. A vy tedy, abyste dal staré i mladé důkaz najednou, pustil jste se s pohořelými do světa.

PĚNKAVA. Ano. Z celého mlejna nezbylo nic nežli veliký škvarek – stará se chytila tedy romantické hauzírky – a já s ní. Já bych byl rád začal handl s ruskou juchtou, ta bude mít nynčko u nás hrozný odbyt – ale nebylo cvoků do toho.

ZLATOHLAV. To bych já vám radil, abyste chodil s písničkama a kronikama po světě. Teď jich půjde několik na dračku. Ku př. (*zpívá jako O Velvary*):

O pane Franc, o pane Franc,

důvěra je nadranc! –

Tu budou zpívat v každé chalupě. Potom si dejte sepsat kratochvilné čtení, jak se v jisté zemi jednou ráno tři sta deputovaných probudí a jak viděj, že jim Mikoláš něco nadělil. Radostí začnou vejskat:

Už je to uděláno,

už je to hotovo –

přítom řinčejí trochu pouta – a vzadu je slyšet vděčný pláč lidu.

PĚNKAVA. Člověče, mně se zdá, že jste vy ten Holofernes ze Šotka! Odkudpak to všechno máte? A – apropó, víte-li pak, že bychme měli jít spolu na kordy? Kdyby nebylo vaší huby, byl bych odešel z Krkonoš do světa –

ZLATOHLAV. A Terezka by byla shořela!

PĚNKAVA. Láry fáry! Toť by bylo od osudu více nežli ministerní terorismus.

ZLATOHLAV. Tedy litujete, že se teď s ní po světě touláte?

PĚNKAVA. To právě ne – ale (*škrábe se za uchem*) –

ZLATOHLAV. Milejší by vám bylo přece, kdybyste seděl už na vlastním pekelci, nežli že musíte kalounky roznášet.

PĚNKAVA. Na mou ubohou duši – to máte pravdu! A kdybych věděl –

ZLATOHLAV. Co?

PĚNKAVA. Vy jste náký zpropadený ferina! Dříve krajánek – teď zelená kamizola; to nejde sprostým rozumem. Nevěděl byste nic pro mne šikovného – ale aby se i Terezka do toho kabátu vtěsnala? Já vás budu za to vzývat jako svého patrona.

ZLATOHLAV. A bez Terezky?

PĚNKAVA. Houby s octem! Já si vsadil jednou do hlavy staré dokázat, že mám mladou rád – a na tom budu stát, i kdybych měl z toho kabinetní otázku udělat. Buď to a nebo – já se od ní nehnu!

ZLATOHLAV. Tedy se jí držte, až vám ruce upadnou! My se ještě uvidíme; pak mi povíte, jak se vám dařilo. (*Stranou*) Matinoho, Černobejle!

Zmaťte mu kroky!

Divnými skoky

sved'te ho s cesty!

Musíme ho ještě trochu napálit,

než si bude moct stav pochválit!

(Zmizí)

PĚNKAVA. No, kampak jdete? A to jsou divné moresy! Dřív něco bručí jako rozvrzaný kolovrat, potom udělá: otoč! a já nevím, co si mám z toho vzít. To je nákej tlučhuba! (*Smích duchů. Pěnkava poslouchá a vrtí hlavou*) To je náký divný pták! (*Smích*) Posměvák – ale mně běží mráz po zádech! (*Zdvihá krusnu, ale nemůže ní hnout*) U všech všudy vejřů – copak mi tu krusnu někdo přismolil? (*Smích*) A, to bych si vyprosil! Teď mám toho smíchu dost. (*Bere zas krusnu*) Ne, to je k zbláznění! Naposledy mi tam včaroval někdo nějaké kanóny – proti těm nesvedu arci nic prázdnýma rukama! Ale počkejte, však on přijde sukuř! He, panímámo! (*Běží vpravo, ale hned se zas vrátí*) Eh – kampak do té houšťky! (*Vlevo*) I toť jsem zrovna slepý – tady samé roští! No, kady pak jsem přišel? (*Z krusny vystrkuje Matinoha hlavu a směje se mu*) Snad zde nebudu běhat jako vrtohlavý beraň! – Terezko! Osude, – já udělám interpelaci, jakou to máš alianci – že mi děláš tuhle turbulanci! (*Neví kudy kam, posléz popředu odběhne – Matinoha a Černobyl z krusny dovádívě za ním*)

PROMĚNA

Venkovská šenkovna. Uprostřed dlouhý stůl. Stranou malý.

Výstup třetí

MADLENKA pobočními dveřmi, KOHOUTEK, LOUKOTA

MADLENKA. Ah, pěkně vítám, pane rychtáři, pěkně vítám! To jsou hosté, abychme kamna zbořili! Co se bude líbit?

LOUKOTA. To boží sluníčko dnes hřeje – mám chřtán jako holinku. Dejte nám žbáneček – ale nákého nekřtěňátka.

MADLENKA (jde ven).

LOUKOTA (*sedne k velkému stolu*). Řádná žena, ta nová šenkýřka! Já to povídal, jak jsem se na ni kouk. V tom jsem praktikus: hodit okem – a už mám člověka v kapse.

KOHOUTEK. Kampak by se dělo! Tolik let při slavném ouřadě – s drábem jedna ruka –

Výstup čtvrtý

MADLENKA s pivem. NOŽIČKA, pak EZECHIEL. Předešlí

MADLENKA. I pojd'te jen dál, pojd'te dál, strejčku! Copak byste seděl v síni! Tu máte místa, že se můžete roztáhnout.

NOŽIČKA (se sekerou na rameně, rychtáři). Pozdrav Pán Bůh!

LOUKOTA. Ah! (*Kejvá hlavou*) Dobrého zdraví! – Ti lidé také všudy lezou.

NOŽIČKA. Jen malou skleničku té rasoviny, paní hospodská! Něco mi leží v žaludku.

MADLENKA (mu naleje).

EZECHIEL (starý, šedivý žid v nuzných šatech, vejde s Pěnkavovou krusnou na zádech). Dobrý den, páni, dobrý den! (Sundá krusnu a postaví vzadu na židli)

MADLENKA. Pěkně vítám!

LOUKOTA. Ta prašivina tu také scházela!

EZECHIEL. Dovolte – jdu dvě hodiny cesty – nohy nechtějí už sloužit, jako jindy dělaly. (*Sedne si na druhý konec stolu*)

LOUKOTA. Když jsi běhával za Rebekou – je-li pravda?

EZECHIEL. Ts, ts, ts – copak víte vy o mém běhání? Přisám bůh, když jsem miloval mou Rebece – byl jste vy ještě na houbách. Paní hospodská, – prosím – nalejte mi žejdlík piva.

MADLENKA (jde a poslouží mu).

LOUKOTA. Ona nebude mít žádné khóšer!

EZECHIEL. Já vím, že ho vařily čisté ruce. (*Vytahuje a rozkládá v papíru zaobalené jídlo*) Můj starý žaludek není tak nesašenlivý.

LOUKOTA. No, no – tu svou židovinu nemusíte nám strkat pod nos!

EZECHIEL (zatřese hlavou, sebere papír a ohlíží se, kam by si sedl).

NOŽIČKA. Pojd'te sem, starý! Zde je místa dost.

EZECHIEL. Zaplat' Pán Bůh!

LOUKOTA. To je něco hrozného, jak se teď lidé roztahují, co nesměli jindy ani rypák vystrčit.

EZECHIEL (*jda kolem pozastaví se*). Já se přece neroztahuju, můj dobrý muži! Já vešel zdvořile –

LOUKOTA. Však my známe tu židovskou zdvořilost! Jako když se plazí vlk do stáda.

EZECHIEL. Ts, ts, ts! (*Vrtí hlavou*) Vlk! No, já jsem starý – bezzubý vlk.

LOUKOTA. Řekni, že jsi starý žid – a pak víme, co v té skořapině vězí.

EZECHIEL. Starý žid! Pane, – vy jste rychtář, je-li pravda? Tedy moudrý Daniel – nemluvíte do větru. Máte něco proti Ezechielovi, který v bídě a poctivosti sešedivěl – nebo chcete jenom žida tejrát?

LOUKOTA. Co se ptáte?

EZECHIEL. Protože bych rád odpověděl – že bych nerad něco na židovi sedět nechal, co by starý Ezechiel snesl.

LOUKOTA. I podívej se, kmotře! On bude chtít to své plemeno ještě zastávat.

EZECHIEL. Bude – a proč by nechtěl? Co vám udělalo to plemeno?

LOUKOTA. A tohle je otázka! Copak je to: židovské lichvářství a šmejd? co je to: křesťanské pijavky? Rozumíš?

EZECHIEL. Rozumím – jako že chci bejt spasený! Ale což kdybych já křesťanům také tak nadával? Dokázal bych tím něco? E? – Nic. Tak jako vy nic nedokážete.

LOUKOTA. A tohle se mi líbí!

EZECHIEL. Dovolte, dobrý muži! Jsou-li židé lichváři – pijavky atd. – doufám, že nebyli k tomu zrozeni – ale (*velmi jemně*) vy jste je tím snad udělali.

LOUKOTA (se utrhne). My? (Praští pěstí na stůl)

EZECHIEL (*krčí ramena*). Tedy vaši otcové – vaši páni-ti s korunami a biskupskými čepicemi. Žid se nesměl posadit, kde jste vy sedali – nesměl vejít do bran, které jste vy stavěli – žid musel platit za povětrí, za světlo – i na jeho lásku dali hroznou taxu – nesměl provozovat řemeslo, až zlenivěl – jemu nezbylo nic nežli šachr – nežli bolest, hněv a pomsta.

LOUKOTA. A tohle je pěkné zpovídání!

EZECHIEL. Nerozumíte mu? Nevíte, co to znamená, když celý národ, při němž přece Hospodin býval od počátku – když ten národ musel do všech končin světa a tolik nenašel, aby byl své hlavy uschoval?

LOUKOTA. Teď se podívej na toho starého taškáře. A copak jsou licitace, pachtý, pivovary, krámy a fabriky? He?

EZECHIEL. Můj dobrý muži! Já nejsem fabrikant – že mi to vyčítáte, a jako já jsem, je nás tisíce. Proč nežalujete na vaše boháče? proč ne na vaše peněžité tyrany? Či nemáte mezi sebou nikoho, jenž by se krmil tukem chudiny? nikoho, jenž by oplýval takovým množstvím zemských pokladů, že by z nich mohlo ukápnout člověku nemajícímu? Já jsem mrzký červ před Hospodinem – nereptám; ale nemohly by ku př. u vás plnými rukama rozdávat hlavy

právě mezi těmi, ježto učení Ježíše Nazaretského – tu křesťanskou lásku hlásají? Však mlčme o tom; přišel čas, kterýž vyrovná, co století zkřivily. Já připíjím naší svobodě! (*Pije*)

NOŽIČKA. Bůh ji posilni! (*Pije*)

LOUKOTA. Naší? Ne, teď toho mám dost!

KOHOUTEK. Ono je to hrůza, k čemu se ta čeládka dotírá!

EZECHIEL (*velmi jemně*). Či chcete vy svobodu jenom pro sebe? Chcete jejím teplým dechem sami okřívát a jiné nechat mrznout u věčném otroctví? To je zlé znamení! – znamení, že svobodě ještě nerozumíte, kteráž nezná rozdíl u víře a rodu – kteráž každého stejnou vřelostí k srdci svému vine. No, nedej Bůh, moudrý muži, aby vám ta vaše svoboda, kterou tak závistivě hlídáte, před časem neodkvětla a – neopadala. (*Odchází – najednou se zarazí a vrátí*) Ah, má stará hlava! Paní hospodská, – až půjdu kolem – dostanete za pivo.

MADLENKA. Však já jsem vás neupomínala.

EZECHIEL. Víím, víím – zaplať Pán Bůh! Nechám vám tu také něco v zástavě. Šel jsem lesem pěšinkou a našel tuto krusnu – nechte ji u sebe, až se bude někdo hlásit. Potom řekněte, že ji přinesl – starý vlk. Nemějte mi za zlé, dobrý muži! Jsme všickni křehcí lidé – a jediný silný a pravdivý jest – onen nad námi! (*Odejde*)

NOŽIČKA. Počkejte, starej! Já půjdu kousek s vámi.

MADLENKA. Provázej Pán Bůh!

LOUKOTA (*vstane*). Šenkýřko, tuhle jsou peníze – a přál bych si, abyste také dobrou radu vzala.

MADLENKA. I proč ne! Ta je někdy lepší nežli peníze.

LOUKOTA. Hled'te, aby se zde takoví lidé nezdržovali – (*Hodí hlavou po odešlých*)

MADLENKA. Ty má světice, jakpak to mám udělat? Hospoda je pro každého.

LOUKOTA. Ba bohužel! Člověk s reputací nebude moct pomalu ani vyjít. Hled'te tedy alespoň, abyste takhle do každého koutu nějaký stolek postavila – nebo rozdíl musí bejt – to přeci nahlídnete. Co? Jeden musí trkat, druhý musí snášet – proto dal Pán Bůh rohy jenom volovi. (*Odejde s Kohoutkem*)

MADLENKA. Šťastnou cestu! – Kdepak je moje mlynářka, aby si zahučela: I ty bídný větrníku! - To je také kus božího stvoření! – Není tomu dávno, co jsem z těch našich hor vylezla – ale svět znám už rub na ruby. Všecko to křičí: Svobodu, svobodu! – ale jenom pro sebe.

Píseň

Praskly staré lidu pouta!
tak to zní z každého kouta;
teď si jednou poskočíme,
vesele se zatočíme,
vivat naše svoboda!

Sotva ale počnou vejskat,
je už slyšet jinde stejskat:
Ouvej, to je nepořádek,
o přijď, starý věku, zpátek,
to byla přec pohoda.

Svoboda je božský plamen,
všeho blaha čistý pramen;
kdo se jejím dechem zhřeje,
kdo se jejím proudem zmeje,
ten na věky sesílí!

Jenom nízká duše brouká,
dueto s ní kanón houká,
a kde může pramen zkalit,
hodný kámen na něj svalit,
to si honem popílí.

Svoboda je sladká číše,
všem podána s nebes výše!

Proto má z ní člověk píti,
až to každá žilka cítí –
to je božské nadšení!

Ale když nám z druhé, třetí
ruky teprv dar ten letí:
pak je nápoj pomíchaný,
a tak zkažen užívaný
dělá hlavy bolení.

Svoboda je rajske kvítí,
světlo věčné z něho svítí!
Netřesme ním, neškubejme,
na kořínku netrhejme,
ať zachová sílu svou.

Nech pak lezou zlostní brouci
ožrat kvítko milostkvoucí,
však se leknou jeho záře,
sklopí hlavu, stočí tváře
a zas do děr zalezou!
(Odchází)

Výstup pátý

Mezi dveřmi potká JAHELKOVOU a TEREZKU; každá s krusnou. Předešlá

MADLENKA. I ty svatá Voršilo, toť abych všechny hrnce pomlátíla! Jste to, panímámo, nebo nejste? Panno Terezko!

TEREZKA. Pozdrav tě Pán Bůh, Madlenko!

JAHELKOVÁ. Copak zde děláš, osobo?

MADLENKA (*velmi živě*). I co bych dělala! S boží pomocí hospodařím, nalejvám žbánky a mořím se jako chudá žena. Když jsem od vás odešla – nebo to víte, po tom nešťastném ohni nebylo co dělat – chytla jsem se Kuby – on měl pár zlatých, zdravé ruce má, já nejsem také ze zdřeva – a tak jsme si to krátce rozmyslili, dali se shodit s kazatelny – najali si tuhle hospodu, a vede se nám, že to člověk vydrží. Ale jakpak se vede vám? Co děláte? Jak se máte? Kdepak je pan Pěnkava? (*Mezitím pomohla oběma krusny sundat, utřela zástěrou židle, až si obě sedly*)

JAHELKOVÁ. Ach, milá ženo, kdybych vám to mohla jedním slovem povědít! Já mám kříž na světě; ne že by se mi nová živnost nevedla – ale ta holka mi dělá starosti. Co s ní počnu? Ten školní konopásek mi ji celou zmát. Nešel mi ani s krku, že prej bude s námi kramařit, až mě přesvědčí, že holku miluje – a já starý blázen byla bych se dala už přemluvit – tu nám okáže najednou paty a vezme s sebou ještě krusnu s nejlepším zbožím.

TEREZKA. Ne, ne! Já povídám, že se mu něco přihodilo.

JAHELKOVÁ. Mužské plemeno se v něm ozvalo; omrzela jsi ho – chtěl se tě zbavit –

TEREZKA. Nedělejte mu křivdu –

MADLENKA. S krusnou, pravíte? Umučený, – já tu mám také krusnu; dnes ji našel starý žid v lese. Tamhle stojí.

TEREZKA a JAHELKOVÁ. Ta je naše! Tu nosil Pěnkava.

TEREZKA. Oni ho přepadli loupežníci – vrahové –

MADLENKA. No, no – to by si byli vzali také krusnu.

TEREZKA. Kde je tedy Jan?

MADLENKA. To nevím – ale však on se zas najde; láska treří cestu. Ale já na vašem místě, panímámo, – udělala bych té věci konec a měla byste pokoj.

JAHELKOVÁ. Ach, milá ženo, – vždyť já bych už ráda – jen kdybych mohla – kdybych mohla věřit.

MADLENKA. Ale pročpak byste nemohla?

JAHELKOVÁ (*v nesnáziích*). No – tedy vám to řeknu! – Protože mužské znám – že jsem byla sama ošizena.

TEREZKA a MADLENKA. Vy?

JAHELKOVÁ. Ano, nešťastné dítě! Tvůj tatík mi sliboval také hory doly – vzal si mě – ale konečně nechal mě zas i s tebou sedět na holičkách a odešel do světa.

MADLENKA. Pro nic za nic?

JAHELKOVÁ. Pro nic za nic; že jsem mu nechtěla všechno trpět.

TEREZKA. Tedy můj otec ještě neumřel?

JAHELKOVÁ. To nevím, milé dítě! Já ho od té chvíle neviděla. Sebrala jsem, kde co bylo, a odešla do krajiny, kde mě nikdo neznal.

MADLENKA. A proto myslíte, že musí každý muž svou ženu opustit? Hahaha! To bych se poděkovala! To by bylo pěkné hospodářství.

JAHELKOVÁ. Ale na holku může to neštěstí právě přijít.

MADLENKA. I kdopak se bude vždycky toho nejhoršího bát! A potom – dovolte, panímámo, – ale vy jste mu asi také zatápěla – nehněvejte se – ale vy jste bejvala asi rarášek!

JAHELKOVÁ. Co ti napadá! To by ti musel tvůj zejtra upláchnout.

MADLENKA. Ten? Haha! Toho otočím okolo malíčku.

JAHELKOVÁ. Kdepak ho máš?

MADLENKA. S koňmi přes pole. Když je pochvíli, tedy trochu formaní. Ale nechme teď Kubu – vy budete bezpochyby ušly. Pojd'te, Terezko, tuhle do mé sedničky. Tam si líp odpočnete. (*Odejde s Terezkou*)

JAHELKOVÁ (se počne s krusnou obírat, kterouž Ezechiel přinesl)

Výstup šestý

ZLATOHLAV, NOŽEJČEK. Předešlá

ZLATOHLAV. Nech svůj brus jenom přede dveřmi, kamaráde, a nic si z toho nedělej, že dál nedojdeš. Tady najdeš hospodu – a notabene hospodskou, že na celou cestu zapomeneš.

NOŽEJČEK. No, vidíte, pane mládenče! Když mě chce už někdo traktýrovat – tedy je mi hezká, mladá vepřovina milejší nežli ta nejhezčí hospodská. Já to beru z praktiky.

ZLATOHLAV. I tvoje vepřová vášeň se nasytí! He, paní hospodská!

Výstup sedmý

MADLENKA. Předešli

MADLENKA. Tu jsem jako na koni. Co se líbí?

ZLATOHLAV. Okažte nám, co máte v kuchyni a ve sklepě! Ale hezky čerstva. (*Madlenka odejde*) Ale podívejme se, vždyť tu nejsme sami. Dobrého zdraví – panenka nebo panímámo!

JAHELKOVÁ (*se obrátí*). Dobrého zdraví.

ZLATOHLAV. Ah, to je panímáma – a už hezky zralá.

NOŽEJČEK (všimne si jí). I hrom do toho! (Rychle se obrátí)

JAHELKOVÁ. Copak je to za člověka?

ZLATOHLAV. Copak je vám?

NOŽEJČEK. Mně kručí v břicho – jako po frankfurtské bryndě.

JAHELKOVÁ. Na mou duši, to je –

ZLATOHLAV. Sklenička rosolky to spraví.

NOŽEJČEK. Ne, na to by jí musela bejt celá vana.

JAHELKOVÁ. Dozajista, on to je!

ZLATOHLAV. Ale copak vás tak najednou ofouklo?

NOŽEJČEK. Stará kolčava.

ZLATOHLAV. Kdepak?

NOŽEJČEK. Pst! Tacet! Radši bych si jazyk ubrousil. (*Okazuje na Jahelkovou*) Tamhleta! To je stará známost.

MADLENKA (přinese jídlo a pití a odejde stranou)

ZLATOHLAV. Není možná! I toť je veselé shledání!

NOŽEJČEK. O hrozně! Já bych se radši viděl v předpekli!

JAHELKOVÁ. Copak to spolu mají? Jestlipak mě poznal?

ZLATOHLAV. Tedy se nechcete udobřit? Žádné sjednocení?

NOŽEJČEK. Mezi náma? Nikdy! To se smluví spíše ten nejčervenější republikán s tureckým ministrem nežli my dva spolu.

ZLATOHLAV. Ah, to je rozkošné! Toť bych se měl s tou osobičkou seznámit. (*K Jahelkové*) Jakkap, nechtěla byste nám tu radost udělat – as námi si zavdat?

JAHELKOVÁ. Nedělejte si outraty! Já dostanu, co potřebuju.

ZLATOHLAV. Že dostanete? (*Očima po Nožejčkovi*) No, to bych sám rad viděl. Ale na vaše zdraví mi pít přece dovolíte.

JAHELKOVÁ. Děkuju; však ono vám to nejde ze srdce. Já nejsem laňka pro vás. (*Stranou*) Toho tlučhubu jsem už někde viděla.

ZLATOHLAV. Nejste-li laňka – tedy jste laň! a chytrý myslivec umí mezi zvěří rozdíl dělat. Zralá muškatelka je také vždycky sladší –

NOŽEJČEK. A tohle se mi líbí! To klouče si bude mého draka ještě nadhánět.

ZLATOHLAV. Alou, nový kamarádku, sklenici do ruky! Ale co to vidím? (*Z okna*) Podívej se, to je děvče – srnka zrovna z obory! Hejsa – té se musím dostat na stopu! (*Utíká*)

NOŽEJČEK. No – a mne tu nechá s drakem samotného?

JAHELKOVÁ. Ted' jsem žádostivá, co ten lotr řekne.

NOŽEJČEK. I vem to nešť! Já ji posadím na ježka, že bude slyšet andělíčky zpívat – hehe! Vezmu to z praktiky. Už nejsme kačer, jako jsme bejvali. (*Odkašlavá si*)

JAHELKOVÁ. Počkej, ty si slízneš!

MADLENKA (vyjde mezi následní řeči z komory, a vidouc oba v rozprávce, zastaví se a poslouchá)

NOŽEJČEK (*neví ještě, jak by začal*). Inu, inu – takž je to na tom božím světě, moje zlatá –, že ne? Mládež musí bouřit, hehe! Kdybych já byl měl praktiku jako ted' – hehe! – byl bych se v mládí jinač otáčel. Ale já vám byl hrozný ťululum.

JAHELKOVÁ (*nemůže mu koukat do očí*). Ten ničema dělá, jako by mě neznal.

NOŽEJČEK. To jsem se vám zbouch do jedné – a už jsem myslel: Ted' si ji musíš vzít. I vzal jsem si ji a dělal jsem, co jsem mohl, ale ona musela mít zrovna – škvory v palici.

JAHELKOVÁ. Tak?

NOŽEJČEK. Nikdy jsem jí nemoh trefit do noty – pořad měla co bručet; já byl dobrý chlap – a proto mě to právě dopalovalo – až jsem se jednou rozmrzel – hehe! – a zaběh do světa.

JAHELKOVÁ. Tím jste jí udělal bezpochyby hrozný vděk.

NOŽEJČEK. To se ví; vždyť pak to sama chtěla.

JAHELKOVÁ (*stranou*). I ten taškář! Ted' bude ještě všechno na mne svádět! – Nu, a jakpak se vám potom vedlo?

NOŽEJČEK. Na začátku – kapitálně, protože jsem si oddech. Pozdějc mi ale bylo krušno okolo osrdí. Víte, mladý chlap jsem byl – tu osobu jsem měl rád –

JAHELKOVÁ (*vyjede naň*). To není pravda!

NOŽEJČEK. Hehe! Copak můžete vy povídat!

JAHELKOVÁ (*pamatuje se*). Sice byste ji nebyl opustil.

NOŽEJČEK. Inu, s čertem je těžko bejt v kvartýru! A já vím, že si ona ani jednou neposteskla jako já. Já se chtěl také několikrát vrátit – ale strach mi nedal; a když jsem se konečně přece příkradl, byl ptáček už ten tam – hehe! – hnízdo prázdné. Já si tedy pomyslil: Vem tě rohatej! a oženil jsem se –

JAHELKOVÁ. Oženil?

NOŽEJČEK. Sám s sebou – hehe! – a neměl jsem alespoň draka na krku. Potom jsem si zjednal brus a jezdil z místa na místo, aby se mi nestejskalo – i vedl jsem život dost veselý, a když přišly mrzutosti: tu jsem točil brusem, až jiskry lítaly – a bylo dobře.

JAHELKOVÁ. Arci – arci! – a na ženu – na dítě jste nevzpomněl!

NOŽEJČEK. Na – (*otvára oči*) na dítě? (*Velmi měkce*) Na dítě? Arci, arci – dítě jí mohl Pán Bůh dát, a já na to také vzpomínal! Když jsem někdy takhle ňáký dvacetník ukládal, myslil jsem si: Pro koho to schováváš? – Ach, to mohlo bejt všecko jinak! Ale ta žena – ta žena – ta to má na duši.

JAHELKOVÁ. To není pravda! Žena za to nemůže! Ale s vámi není žádné pojednání – vy nemáte kusa srdce –

NOŽEJČEK. Ale, ale, ženuško! Copak máte? Co se zlobíte? Ach, nehněvejte se, že jsem vám tak hloupou historii –

JAHELKOVÁ (*skoro s pláčem*). Vy jste –

MADLENKA (se vykrade prostředními dveřmi)

NOŽEJČEK. Copak?

JAHELKOVÁ. Zatvrzelý hříšník – světoběžník – kterého bude jednou Pán Bůh ještě na smrtelné posteli trestat – že opustil ženu i s dítětem! (*Odběhne stranou*)

NOŽEJČEK. Hehe – vida, vida! Paní Bábričku to přece zašimralo – inu, vždyť mi padlo také něco do oka. Ale nebude tak zle, aby nebylo zas dobře. Člověk si to nesmí pustit až k osrdí. Teď jsou docela jiné žalosti na světě! Když bědujou národy, musí sprostý šlejfir hubu držet. Teď abych tak měl brus, který by všecko vyhladil! To by bylo díla!

Píseň

Hned první v řadě národů

šel vloni s prosbou Čech,

i slíbili mu spravednost

v školách i v ouřadech;
hledá-li tam však češtinu,
musí lucernu mít,
neb na copatý šlendrián
hned ostrý brousek vzít.

Reakce není, Bože chraň!

řek slavný poslanec;
ta nám však zatím upekla
ukrutný mazanec.

No, bloudit může mudrc sám
a svíst dětinský kus;
na zrádné škůdce svobody
však přijde ještě brus!

Prelát se hřeje v hedbáví,
kaplan jde otrhán;
beránky pást jim poručil
však stejnou péčí Pán.

Co proti slovu Kristovu
v kasách je biskupů:
to moh by brousek přikrojit
chudšímu zástupu.

Rakousko pevné, svobodné –
to naše heslo jest,
a za tu cenu velikou

jde zlato, krev i čest!
I je už pevné, svobodné,
jen za cíp drží Rus;
no, vždyť se mezi národy
snad najde ještě brus!

Ach, to je nynčko nářeku,
že víra se kazí,
že došlo také na kněze,
když právo urazí.
To růžencovo modlářství,
to kazí víru víc;
to bruste, aby nezbylo
už z jezovitů nic!
(Odejde)

Výstup osmý

MADLENKA. KUBA s papírem v ruce

MADLENKA (*schválně křičí*). A ne a ne – já ti to netpím.

KUBA. Ale měj pak politiku! Já nemoh dříve přijet –

MADLENKA. Nemoh! Proč bys nemoh! Když člověk chce, tedy může všechno.

KUBA. Ale s politikou!

MADLENKA. Ale ty – to se musíš ohlížet po holkách –

KUBA. Já? Ale Máří –

MADLENKA. Hubu drž! U karbanu civět –

KUBA. Ale copak tě dnes trklo?

Výstup devátý

JAHELKOVÁ vyjde s *TEREZKOU* a s podivením poslouchá. Předešlí

MADLENKA. Ale to ti povídám, to musí bejt jinač. Co řeknu, to se musí stát. A copak to zas neseš? Zas nákou politiku? (*Vytrhne mu papír a drmolí ho v ruku*) Já ti ji myslím překazím.

KUBA (*žene se po papíru*). Buď tak dobrá! To je naše okrajovaná konstituce! Já dal za ni poslední groš – a ty ji mačkáš, že v ní naposledy nic nezůstane.

MADLENKA. Hubu drž!

JAHELKOVÁ. Ale copak to máte, lidičky?

KUBA (*žene se k ní*). I ty můj spasiteli! Pěkně vítám, panímámo! Držte se mnou alianc! Moje žena je potrhlá!

JAHELKOVÁ. No, no – tak zle nebude!

MADLENKA. Tak? Tedy ještě žalovat? Ještě si stěžovat?

KUBA. Ale Máří –

Výstup desátý

ZLATOHLAV s *NOŽEJČEKEM*. Předešlí

MADLENKA. Hubu drž! To je potom radost, když se holka vdál Radši aby desetkrát po sobě krk srazila.

JAHELKOVÁ. Ale milá ženo, copak se ti stalo? Tvůj muž se zdá být dobrá duše –

KUBA. Ovce!

MADLENKA. Vlk je – už aby mě zadávil! Ale nežli bych to od něho trpěla – radši uteču!

KUBA (*spráskne ruce*). Majdalena blázní!

JAHELKOVÁ. Osobo, – ty nevíš, co mluvíš!

NOŽEJČEK. Tohle je kousek, jako já ho míval s mou sedmou svátostí.

MADLENKA (*plačky*). Já se dám rozvíst!

JAHELKOVÁ (*jenž si muže povšimla*). Osobo, – nech si říct – pro každou maličkost nemusíš hned šturmovat – muž má taky svoje právo – a když tě má rád, tedy dozajista nic schválně neudělá – co by tě mrzelo a bolelo.

KUBA (*pohnutě*). To je politika! To si vezmi příklad.

NOŽEJČEK (*k Zlatohlavovi*). Příteličku, držte mě – já se převalím! O Bábrole, Bábrole, proč jsi tak nezpívala asi před dvaceti lety!?

MADLENKA. Co to ten člověk klábosí?

JAHELKOVÁ. I nech ho mluvit! On je právě v taktu.

Výstup jedenáctý

PĚNKAVA přiběhne. Předešlí

PĚNKAVA. He, hospodo! Sud piva! Já shořím – to je žízně!

JAHELKOVÁ. I toť je Pěnkava!

TEREZKA. Můj Jene! (*Běží k němu*)

MADLENKA (ustoupí s Kubou nazad a vysvětluje mu všecko)

PĚNKAVA. Ach, jsi ty zde, můj černohlávku? Ja myslil, že tě už někdo chňap.

TEREZKA. Ale kdepak jsi vězel?

PĚNKAVA. Ah, to je hrozná historie! Až budeme jednou svoji ... ale dostanu-li tu zelenou kamizolu do ruky – ten chlap musí mít šotka!

ZLATOHLAV. Myslíte mne?

PĚNKAVA. Spaste duši – tu je!

ZLATOHLAV. Abyste viděl, že s vámi dobře myslí, ucházejte se před ním o Terezku.

PĚNKAVA. Já – baron z Chudákova – o Terezku? – Smím? Panímámo –

JAHELKOVÁ. Já nemám Terezce už sama co poroučet – ona má otce –

TEREZKA. Otce?

NOŽEJČEK. Ženo, co to povídáš? Tohle poupě –?

JAHELKOVÁ. Je dítě mého muže, kterýž mě opustil –

NOŽEJČEK. Který se ale navrací a na všecko zapomene! Dítě – já prej jsem tvůj otec! Podívej se mi do očí - a najdeš-li tam něco, čeho by ses nebála – tedy mi dej hubičku!

TEREZKA (*padne mu okolo krku*). Ach, pantáto!

KUBA (přišel s Madlenkou zase kupředu). Tedys to nemyslila opravdu!

MADLENKA. Ale truldo! Staré jsem chtěla okázat, jaká asi bejvala.

KUBA. I ty politiko!

PĚNKAVA. Tohle je tedy nejmilejší pantáta?

NOŽEJČEK. Ano, tak mi říkejte! Abyste měl k tomu právo – nate můj právě nalezený poklad – nebude-li tamhleta panička nic namítat.

JAHELKOVÁ. I vemte si ji spánembohem, abych měla to břemeno s krku.

PĚNKAVA a **TEREZKA.** I zaplať Pán Bůh!

NOŽEJČEK. Nu – a jakpak to bude s náma? He? Ty ses tuším zlobila, že jsem ti prásk do bot? Já se dám na pokání.

JAHELKOVÁ. To uvidíme!

NOŽEJČEK. Nic uvidíme; to by zatím oheň vyhas. Hned, Bábrle! Dej sem ruku.

JAHELKOVÁ (*podá ji*). No!

NOŽEJČEK (*plácne ji na ruku*). Tak – a pojď sem podle praktiky! (*Obejme ji*)

PĚNKAVA. Hejchuchu! Teď jsme tady tři párečky! Ale jakpak se to jen všechno dělo?

ZLATOHLAV. To vám povím já! (*Vyskočí na prostřední stůl*)

VŠICKNI. Vy?

ZLATOHLAV. Já! (*Stůl se promění v oblaka*)

VŠICKNI. Co to?

ZLATOHLAV. K svému vyrazení smyslil jsem si, že vás oblažím. Přestáli jste zkoušení – změkla žena tvrdohlavá – teď vás uvedu zas pod střechu pokojnou, a když budete mít chvíle radostné – vzpomeňte si na Zlatohlávka! – Tohle vám dává na památku! (*Pokyne a vznese se do vejšky*)

(Hudba jako na konci prvního jednání. Zadní opona se vyhrne a je viděti mlejn znova vystavený pod horami krkonošskými)

NOŽEJČEK. A tohle je nadělení! To bych já nevybrousil za padesát let. Sláva divotvorci Zlatohlávkoví!

VŠICKNI. Sláva!

(Pozadí se promění v Zlatohlavovu zahradu, kdež ho viděti se skalními duchy v jasné záři. Osoby vpředu ve slušném skupení)

Opona spadne